

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра фінансів

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

«Доходи бюджету у системі фінансово-економічного регулювання»

Студентки 2 курсу, 4м групи,
спеціальності 072
«Фінанси, банківська справа та страхування»
спеціалізації «Державні фінанси»

Безсмертна
Антоніни
Вячеславівни

Науковий керівник
к.е.н., доцент

Кукурудз
Оксана
Михайлівна

Гарант освітньої програми
д.е.н., професор

Макогон
Валентина
Дмитрівна

Завідувач кафедри фінансів,
заслужений діяч науки і техніки України
д.е.н., професор

Чугунов Ігор
Якович

Київ 2019

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ БЮДЖЕТУ.....	6
1.1. Економічна сутність доходів бюджету як складової бюджетного процесу	6
1.2. Досвід формування доходів бюджету в країнах з розвинутою економікою.....	11
Висновки до розділу I	16
РОЗДІЛ II. СИСТЕМА ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ БЮДЖЕТУ В УКРАЇНІ	17
2.1. Становлення та розвиток системи формування доходів бюджету	17
2.2. Роль податкових надходжень у формуванні доходів бюджету	22
Висновки до розділу II	29
РОЗДІЛ III. НАПРЯМИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ БЮДЖЕТУ	30
3.1. Інституційні засади формування доходів бюджету в системі фінансово-економічного регулювання	30
3.2. Розвиток перспективного прогнозування та планування доходів бюджету	38
Висновки до розділу III	45
ВИСНОВКИ	47
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	50
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Доходи бюджету є ваговою складовою системи фінансових відносин. Повнота та своєчасність їх формування визначає спроможність виконання видаткових зобов'язань для забезпечення поступального соціально-економічного розвитку країни. Циклічність розвитку економіки в умовах посилення процесів глобалізації зумовлює трансформації складу та обсягу дохідної частини бюджету. Перспективне прогнозування та планування доходів бюджету впливає на обґрунтованість показників соціально-економічного розвитку країни. Важливого значення набувають питання запровадження ефективних механізмів, що передбачають системність реалізації бюджетної політики у сфері доходів, взаємоузгодження інструментів формування доходів бюджету в системі фінансово-економічного регулювання.

Серед вагомих наукових досліджень зарубіжних вчених у сфері формування доходів бюджету як складової фінансового планування можна назвати праці Ш. Бланкарта, М. Бунге, С. Вітте, Дж. Кейнса, А. Лаффера, Р. Масгрейва, Дж. Міля, У. Петті, П. Самуельсона, А. Сміта. Питанням формування доходів бюджету у системі економічного регулювання присвячені дослідження вітчизняних вчених: О. Василика, В. Гейця, І. Запатріної, Л. Лисяк, І. Лук'яненко, І. Луніної, І. Лютого, Ю. Пасічника, Л. Тарангул, В. Тропіної, В. Федосова, І. Чугунова, С. Юрія та інших.

Разом з тим, на даному етапі важливим є визначення відповідних інституційних засад формування доходів бюджету в системі фінансово-економічного регулювання, удосконалення механізму формування доходів бюджету з урахуванням необхідності забезпечення належного рівня соціальних стандартів та економічного зростання країни. Формування та здійснення бюджетної політики у сфері доходів має ґрунтуватися на підходах спрямованих на досягнення фінансово-економічної збалансованості, дієвості економічних перетворень. Важливим є визначення напрямів розвитку системи формування доходів бюджету, враховуючи провідний досвід країн з розвинутою та

трансформаційною економікою. З метою посилення дієвості стимулюючої функції доходів бюджету потребують удосконалення фінансові інституції та механізми. Формування доходів бюджету повинно здійснюватися із врахуванням циклічності економічного розвитку, використання дієвих бюджетних методів та інструментів, інтеграції у бюджетний процес середньострокового бюджетного планування та прогнозування, удосконалення податкової системи. Зазначене свідчить про актуальність дисертаційної роботи та обумовило визначення її мети, завдань, об'єкту і предмету дослідження.

Мета і завдання дослідження. Метою випускної кваліфікаційної роботи є удосконалення теоретико-методологічних засад формування доходів бюджету в системі фінансово-економічного регулювання.

Досягнення поставленої мети зумовило необхідність вирішення наступних завдань:

- розкрити сутність формування доходів бюджету як складову фінансово-економічного регулювання;
- розглянути досвід формування доходів бюджету в країнах з розвинутою та трансформаційною економікою;
- удосконалити підходи до формування дохідної частини бюджету;
- визначити основні положення щодо підвищення ефективності формування доходів бюджету;
- розкрити основні положення щодо доцільності інституційних змін системи формування доходів бюджету.

Об'єктом дослідження є доходи бюджету як складова фінансово-економічних відносин.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні питання формування доходів бюджету в системі фінансово-економічного регулювання.

Методи дослідження. У роботі застосовано сукупність методів і підходів, що дозволило реалізувати концептуальну єдність дослідження.

Методи наукового абстрагування, синтезу застосовано при розкритті напрямів бюджетної політики у сфері доходів із врахуванням стійкості та збалансованості бюджетної системи. За допомогою порівняльного та факторного методів узагальнено досвід формування доходів бюджету в країнах з розвинутою та трансформаційною економікою.

Інформаційну базу дослідження становили законодавчі та нормативно-правові акти з питань формування доходів бюджету, статистичні та аналітичні матеріали Міністерства фінансів України, Податкової служби України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Державної казначейської служби України, Державної служби статистики України, Фонду державного майна України, Рахункової палати України, відповідні монографії, наукові статті вітчизняних та зарубіжних вчених.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у наступному:

дістало подальший розвиток: узагальнення та систематизація досвіду формування доходів бюджету в країнах з розвинутою економікою, що сприятиме удосконаленню процесу формування доходів бюджету, посиленню дієвості бюджетного механізму; положення щодо доцільності інституційних змін системи формування доходів бюджету на основі активізації фінансово-економічного регуляторного потенціалу держави, що надасть можливість збільшити обсяги доходів бюджету без посилення податкового навантаження економіку.

Обсяг і структура роботи. Випускна кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг роботи становить 59 сторінок, основний зміст роботи викладено на 50 сторінках. Випускна кваліфікаційна робота містить 4 таблиці, 5 рисунків, 6 додатків, список використаних джерел включає 91 найменувань на 10 сторінках.

РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ БЮДЖЕТУ

1.1. Економічна сутність доходів бюджету як складової бюджетного процесу

В сучасних умовах економічних перетворень бюджет та система формування його доходів зазнають трансформаційних змін якісного характеру. Необхідним постає вивчення економічної сутності доходів бюджету як складової бюджетного процесу. Саме на стадії формування доходи бюджету як економічна категорія виявляють свої ознаки, піддаються численним факторам впливу, реалізують функції та принципи.

З розвитком економічних відносин еволюціонував та ускладнювався механізм формування доходів бюджету. Розширення функцій та кола соціально-економічних завдань держави обумовлювало необхідність збільшення доходної бази наповнення бюджету, визначало пошуки нових джерел надходжень до державної казни. З ускладненням механізмів розподілу вартості відповідно ускладнювався бюджетний процес та набував кількох стадій. Стадії бюджетного процесу відображають як соціально-економічне життя суспільства, так і його політичну культуру. Бюджетний процес тісно пов'язаний з господарським циклом (в окремих випадках, релігійним) та є віддзеркаленням традицій реальних виробничих відносин. Ґрунтований аналіз проблематики має виходити з характеристики категорій. Науковцями детально розкрито підходи до визначення бюджету і його доходів [66, с. 263, 316-317].

Слід розглянути підходи до визначення «доходи бюджету». Варто відзначити що при визначенні терміну «доходи бюджету» (п. 23 ч. 1 ст. 2) у Бюджетному кодексі України [6] законодавець вдається до механічного перелічування складових класифікації. Наведене розкриття змісту не викликає зауважень по суті, але в той же час з огляду на наявність численних теоретичних розробок та напрацювань фахівців у царині економіки, фінансів

та бюджетно-податкового права із даного визначення, така трактовка поняття «доходів бюджету» в даному випадку є обмеженою та видається не якнайліпшою.

Згідно Юрія С.І. та Бескида Й.М., доходи бюджетів різних рівнів є першою (основною) складовою бюджетної системи і гарантованою можливістю її функціонування [4, с. 356]. В науковій літературі зустрічаються підходи щодо примату видатків над доходами в публічних фінансах. Однак, застосування принципів первинності, маючи лише короткостроковий ефект, в результаті призводить до порушення принципу цілісності та системності. Зазначений методичний підхід відповідно до означених термінів реалізовано у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1.

Визначення сутності поняття «доходи бюджету» через категорію «бюджет»

Зміст категорії	Доходи бюджету
Економічний	– сукупність фінансово-економічних відносин з приводу формування акумуляції в централізовані грошові фонди в розпорядження держави частини новоствореної вартості та/або національного багатства із подальшим використанням на потреби розширеного відтворення, виконання конституційних функцій та взятих програмних завдань для досягнення цілей соціально-економічного розвитку країни;
Юридичний	– частина нормативно-правового акту, який щорічно затверджується вищим законодавчим органом країни та надає повноваження на отримання коштів до бюджету органами стягнення;
Матеріальний	– сукупність грошових потоків у централізований фонд фінансових ресурсів держави, що набуває форми записів на рахунках органів стягнення та казначейства; – фонд об'єднання видів джерел отримання фінансових ресурсів за певний період часу;
Соціальний	– механізм соціального вирівнювання шляхом регулювання обсягів формування доходів у розрізі верств населення, вікових та соціальних груп з метою подальшого перерозподілу для виробництва суспільних благ та визначення вартості доступу до їх надання;
Політичний	– інструмент реалізації політичних цілей та завдань, досягнення компромісу та консенсусу в результаті лобіювання інтересів із досягненням взаємних поступок щодо питань бюджету;
Історичний	– метод мобілізації коштів, що еволюціонував з натуральної до цивілізованих грошової та безготівкової форм під впливом рівня розвитку продуктивних сил зі зміною історичних епох.

Сутність доходів бюджету виявляється через сукупність фінансово-економічних відносин перерозподільного характеру між сектором державного управління та рештою інституційних одиниць з приводу формування централізованого фонду в розпорядження органів державної

влади, які зумовлюються та опосередковуються системним процесом державного регулювання економіки.

Характер функціонування відносин із формування доходів бюджету визначається принципами, на яких вони засновані. На основі виокремлення кількох підходів до визначення поняття доходів бюджету відкривається широке поле дискусій щодо визначення комплексу принципів, що лягають в основу їх формування. Цимбалюк А.В. та Глух М.В. зазначають, що загальновизнаних принципів формування дохідної частини бюджетів не існує, а тому вони вважають за доцільне наводити принципи оподаткування та принципи бюджетної системи, які умовно будуть принципами формування доходів державного та місцевого бюджетів [77, с. 16]. Принципи формування доходів бюджету розроблялися представниками наукової школи Федосова В.М., які вихідними називають фіскальну й економічну ефективність та соціальну справедливість [7, с. 60].

Згідно Жибер Т.В., фіскальна ефективність «передбачає достатність доходів, мінімізацію витрат на формування доходів (збирання та стягнення податків) і запобігання ухилення від сплати платежів до бюджету, еластичність (або гнучкість), системи доходів бюджету, рівномірних розподіл доходів між адміністративно територіальними одиницями» [22, с. 37-38].

Доходи бюджету виявляють свою економічну сутність функціонування в процесі формування впродовж бюджетного процесу. «Можна виділити чотири основних функції доходів бюджету: фіскальну (розподільчу), регулюючу, стимулюючу і контрольну. Так склалося на практиці, що фіскальна функція доходів бюджету є первинною... Іншою важливою функцією є регулювання соціально-економічних процесів» [19, с. 165-166].

Формування доходів бюджетів усіх рівнів відіграють вагомую роль для перерозподілу з метою підтримки стабільності соціально-економічному розвитку суспільства. Наріжним постає питання об'єктивної обмеженості фінансово-економічних активів й відповідно бюджетних ресурсів. Формування доходів як складова бюджетного циклу реалізується як

компроміс інтересів у територіальній, соціальній та галузевій площинах. Світовою практикою напрацьовано чималий досвід процедур прийняття бюджетно-податкових рішень в умовах представницької демократії, що вимагатиме в тому числі розвитку парламентаризму. Однак зважаючи на трохи більш як двадцятирічний досвід практик державного регулювання ринкової економічної системи України та двохсотрічний в Європі, об'єктивним постає завдання із надолуження хронологічне відставання. В даному сенсі зростає роль наукової платформи для системного осмислення сутності доходів бюджету, їх аналізу, планування та прогнозування в процесі обґрунтування необхідності та здійснення системних заходів фінансово-економічного регулювання.

Різновиди ефективності державного регулювання перехідної економіки та фактори, що на неї впливають, представлено на рис. 1.1. Реалізація обмеженого переліку цільових орієнтирів за умов їх внутрішньої несуперечності та своєчасності вжиття регуляторних заходів із часом демонструють свою високу мультиплікативну ефективність для формування доходів бюджету.

Рис. 1.1. Види та фактори, що впливають на ефективність державного регулювання економіки, [28]

Фінансово-економічне регулювання (ФЕР) слід розглядати як системний процес, який включає множину взаємопов'язаних і взаємодіючих елементів у єдине ціле. Взаємозв'язок системи та її частин підпорядковується закономірностям діалектики. Серед складових знаходяться інші підсистеми. В Україні система ФЕР пройшла тривалий генезис становлення, який наклав відбиток на її зміст та форму. Під архітектонікою формування доходів бюджету в системі фінансово-економічного регулювання слід визначати

сукупність взаємозв'язків між формами, методами, інструментами, важелями впливу державних інституцій на механізми на обсяги вилучення частини вартості ВВП в процесі первинного розподілу для акумуляції доходів бюджету.

Визначальними при формування доходів бюджету з позицій системи ФЕР є фінансова та монетарна політики. Вплив регуляторних заходів на макроекономічні процеси з метою формування доходів бюджету відбувається відповідно бюджетно-податковими та/або грошово-кредитними інструментами, що здійснюється каналами трансмісійного (передавального) механізму.

Особливості формування доходів бюджету в системі фінансово-економічного регулювання виявляються у їх складі та структурі, ефективність їх прогнозування визначає рівень результативності здійснення органами державної влади та місцевого самоврядування покладених на них функцій. Прогнозування доходів бюджету є важливою складовою системи бюджетного регулювання, що забезпечує формування бюджетних показників шляхом визначення цілей як на наступний бюджетний період так і на середньострокову перспективу з метою підвищення прозорості, ефективності та дієвості бюджетного процесу.

Отже, стабільно своєчасно повне формування доходів бюджету в умовах зростання циклічності фінансово-економічного розвитку доводить необхідність та вимагає заходів державного регулювання. Найбільш сприятливо регулювання реалізується із переважанням економічних методів та фінансових інструментів, що набувають форм політики. Формування доходів бюджету на основі економічного зростання інвестиційно-інноваційного характеру сприяє наповненню бюджету на мультиплікативній основі. Обсяги, динаміка та структура доходів бюджету обумовлюється розвитком економіки, а через сформовані фінансові можливості визначає потенціал даної системи фінансово-економічного регулювання. Посилення дієвості механізму формування доходів бюджету набуває важливого

значення в умовах інституційних змін розвитку системи державних фінансів у країнах із розвинутою та трансформаційною економікою.

1.2. Досвід формування доходів бюджету в країнах з розвинутою економікою

На початку XXI ст. у світовій фінансово-економічній системі постала нова глобалізована реальність. Україна як об'єкт дій на міжнародній арені має враховувати прогресивні міжнародні тенденції. Завдання апології до зарубіжного досвіду формування доходів бюджету ускладнюється тим, що повна уніфікація підходів фінансово-економічного регулювання не видається можливою. Коливання рівнів податкового навантаження внаслідок податкової конкуренції та гармонізації, ерозія податкової бази через інтенсифікацію руху мобільних факторів виробництва, особовості механізму розподілу надходжень між рівнями державного управління, а також залежність від політичних циклів фінансово-економічної політики вагомо впливають на процеси формування доходів бюджету.

Структура податкової системи США докорінно відрізняється від української. Впродовж XX ст. відбулося звуження корпоративного та акцизного оподаткування на користь соціального страхування.

Доходи від праці у США підпадають під вищі ставки оподаткування, ніж доходи від приросту капіталу і дивіденди. Філантроп У. Баффет пропонує скасувати можливість «перенесеного інтересу», що дозволяє їх видозмінювати в цілях оподаткування. Серед науковців панує думка, що податки ніколи не ставали на заваді реалізації привабливих інвестиційних можливостей. Тому, є пропозиція прийняти мінімальний податок 30% на доходи від 1 до 10 млн. дол. США та 35% на суми понад. Означене покликане збалансувати бюджет в середньостроковій перспективі.

В подяку зменшення абсолютних значень: мито та митні збори, дохід з депозитів Федеральної резервної системи, податки на нерухомість й дарування та інше.

Вітчизняний стратегічний євроінтеграційний вектор зовнішньої політики України зумовлює необхідність системно розглянути досвід формування доходів бюджету. Як засвідчують дані таблиці Б.7-8. Додатку Б у фінансах сектору державного управління Європейського союзу сформовано хронічні дисбаланси динаміки доходів та витрат. Внаслідок означеного відбулося перевищення граничних меж дефіциту ЄС до -6,9% ВВП у 2009 р. та відповідно боргового навантаження. Необхідність обслуговування боргу сектору державного управління справляє ефект витіснення приватних інвестицій з реального сектору економіки Європейського союзу, що призводить до зменшення сукупного попиту та загального охолодження макроекономічної ситуації. В результаті уповільнюється динаміка формування доходів бюджету. Урядами вживаються активні заходи із посилення фіскальної дисципліни та проведення бюджетно-податкової консолідації для подолання розриву динаміки показників доходів та видатків у рамках політики антициклічного регулювання в період посткризового відновлення економіки. Необхідність урегулювання проблеми надмірного дефіциту та боргового навантаження на бюджет в посткризовий період визначатиме політику формування його доходів на середньострокову перспективу.

Розподіл доходів за рівнями у розрізі федеративних та унітарних країн ЄС, що в середньому передбачає: центральний уряд акумулює 22,0-24,2% загального підсумку доходів; уряд штату – 4,0-4,6% доходів сектору загальнодержавного управління; органи місцевого самоврядування – 10,5-12,1% від сукупних доходів; фонди соціального забезпечення/страхування – 14,6-16,4% його доходів.

Таким чином, доходи переважно формуються на центральному та рівні соціальних фондів. Характерно, що старі країни-члени ЄС зберігають

переважно стабільний розподіл структури доходів за рівнями, у той час як нові країни-члени з ряду постсоціалістичних зазнавали їх значних коливань.

Ранжування країн за доходами сектору загальнодержавного управління засвідчує найменші з них (до 35%) у Литві, Словаччині та Румунії, а найбільші (понад 50%) – у Бельгії, Швеції, Франції, Фінляндії, Данії та Норвегії. Впродовж останніх років на рівні країн ЄС структура доходу державного управління складалася наступним чином:

- податки 58,2-58,3% (в євро-зоні – 55,0-55,5%);
- соціальні внески – 30,8-31,1% (в євро-зоні – 34,3-34,6%);
- дохід від продажу – 5,6-5,8% (в євро-зоні – 5,6-5,7%);
- дохід від власності – 2,2-2,3% (в євро-зоні – 2,2-2,4);
- інше 2,6-2,9 (в євро-зоні – 2,3%).

Структура доходів відчутно різниться між країнами при розгляді та порівняльному аналізі на національному рівні. Доходи сектору державного управління майже на 90,0% формуються за рахунок податків та соціальних внесків. Податки та соціальні внески акумулюють 39,6-41,9% ВВП в ЄС та у 40,3-42,6% ВВП у євро-зоні.

Динаміка структури складових податкових надходжень в країнах ЄС у 2014-2018 рр. коливалася, однак залишалася відносно стабільною із традиційним переважанням соціальних відрахувань у співвідношеннях питомої ваги: податки на виробництво та імпорт – 12,7-13,9% ВВП; податки на доходи та майно – 12,4-13,8% ВВП; капітальні податки – 0,2-0,3% ВВП; відрахування на соціальні потреби – 13,4-15,4% ВВП.

Поєднання податкового регулювання прямих (поточні податки на доходи та майно) та непрямих (податки на виробництво та імпорт) податків було майже еквівалентним.

Оподаткування об'єктів нерухомості у високорозвинених цивілізованих країнах виявляє демократичність та принцип соціальної справедливості, а також становить вагоме джерело наповнення місцевих

бюджетів. Майнове оподаткування запроваджене у всіх країнах ЄС, однак його рівень слабо корелює із рівнем сукупного податкового навантаження.

Екологічні податки в країнах ЄС акумулюють 2,5-2,9% ВВП або 7,0-8,0% податкових надходжень. Найвищий рівень понад 3,0% ВВП мають (в порядку зниження) Данія, Нідерланди, Словенія, Мальта та Фінляндія, найнижчий менше 2,0% – Румунія, Словаччина, Франція, Литва, Іспанія [90, с. 40, 237-238].

Окрім податків та соціальних внесків дохід бюджету сектору державного управління ЄС включають:

- дохід від продажу ринкової, неринкової та продукції для власного кінцевого використання державним сектором – 5,0-6,0% доходів бюджету сектору державного управління або 2,3-2,6% ВВП;
- дохід від власності, субсидії на виробництво та інші поточні трансфери – 3,8-4,4% доходів бюджету сектору або 1,7-1,9% ВВП;
- інвестиційні гранти та інші та капітальні трансфери – 0,3-1,1% доходів бюджету сектору державного управління або 0,1-0,5% ВВП.

Гармонізація податкового регулювання ЄС в частині непрямого оподаткування є віддзеркаленням інтеграційних процесів для вільного функціонування спільного внутрішнього ринку між державами-членами. Місцерозташування України як транзитної держави між Європою та Азією, тісні зовнішньоекономічні торговельні зв'язки та геополітичні амбіції зумовлюють необхідність адаптації вітчизняного податкового законодавства до законодавства ЄС, передусім в частині ПДВ та акцизного податку з метою поглиблення інтеграції в єдиний ринок. Директиви як гнучка форма нормативного правового акту є основним джерелом та інструментом гармонізації податкового права в ЄС, що встановлює переважно кінцеві цілі й параметри, одночасно залишаючи державам-членам способи і механізми їх досягнення. Вагому частину договору Угоди про асоціацію між Україною та ЄС було присвячено оподаткуванню (Гл. 4 ст. 349-354, Дод. XXVIII) [69].

Фінансово-економічне регулювання в ЄС тісно пов'язане із політичними процесами. Ідея посилення уніфікованого монетарного союзу фінансовим висувається паралельно із перетворенням ЄС у федерацію або конфедерацію. Бюджетна консолідація зумовить втрату частки суверенітету, посилить європейську інтеграцію та підвищить значимість наднаціонального рівня.

Отже, глобалізація змістила акценти регулювання економіки з національного рівня окремих країн на цілісний світовий фінансово-господарський механізм, що потребує нових підходів до координації заходів. Експерти прогнозують, що світовий ВВП зростатиме приблизно в середньому на 3% на рік протягом наступних 50 років, але зі значними відмінностями між країнами і регіонами. Паралельно з цим, в найближчі 50 років відбудуться серйозні зміни в складі світової економіки. Різниця у рівні доходу на душу населення відображає різницю в рівні технологій, капіталоємності, людського капіталу та продуктивності праці. Глобальні дисбаланси можуть розширитися до 2030 р., однак активна реалізація глибоких структурних реформ у поєднанні з фінансовою консолідацією і бюджетно-податковими реформами може їх скоротити, або принаймні пом'якшити, а відсутність, навпаки, підірвати.

Глобалізована реальність виявляє нові вимоги до систем фінансово-економічного регулювання в частині формування доходів бюджету. Паралельно в світі відбуваються складні процеси дивергенції та конвергенції систем ФЕР, податкової гармонізації та конкуренції, вагому роль в яких відіграє вплив геополітичних факторів. До ключових світових тенденцій останніх років слід віднести соціалізацію бюджетно-податкових систем, перенесення податкового навантаження з мобільних факторів виробництва на споживання та необхідність започаткування податкового регулювання руху спекулятивного капіталу. Посилення циклічності економіки та нерівномірності посткризового відновлення країн світу, які справляють значний вплив на склад та структуру, обсяги та динаміку доходів бюджету,

вимагатимуть в процесі їх формування запозичення зарубіжного досвіду та поглиблення наднаціональної координації заходів фінансово-економічного регулювання.

Висновки до розділу I

Бюджет становить невід’ємний атрибут державності, а доходи бюджету складають її фінансову основу. Посилення ролі держави відзначилось ускладненням бюджетного процесу. Доходи бюджету є вагомим інструментом забезпечення соціально-економічного розвитку країни. Доходи бюджету розглядаються як економічна, матеріальна, юридична категорії, а також у історичному та соціальному аспектах. Економічна сутність доходів бюджету розкривається як сукупність фінансових відносин в процесі акумуляції частки валового внутрішнього продукту до централізованих фондів під впливом заходів державного регулювання. Формування доходів бюджету слід визнати ефективним, коли в бюджетному процесі виконуються акумулююча та розподільчо-регулююча функції разом із реалізацією основних фінансових та соціальних принципів. Соціальний аспект оподаткування тяжіє до принципів рівності та/або справедливості, які діалектично виявляються у ставках податків.

Доходи бюджету визначають фінансові можливості держави. Формування доходів бюджету відбувається під дією переважно суб’єктивних внутрішніх факторів впливу, що в умовах ринкової економіки визначає необхідність здійснення державного фінансово-економічного регулювання. Модернізація системи ФЕР потребує вдосконалення статистичної методології у бюджетно-податковій сфері. Аналіз формування доходів бюджету всіх рівнів має здійснюватися в класифікації за сектором державного управління в процесі із наближенням до європейської системи національних рахунків з метою посилення міжнародної порівнянності бюджетно-податкових показників.

РОЗДІЛ II. СИСТЕМА ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ БЮДЖЕТУ В УКРАЇНІ

2.1. Становлення та розвиток системи формування доходів бюджету

Із зростанням потреб держави та її ролі в економіці збільшувалися обсяги доходів бюджету, історично змінювалися форми і методи їх мобілізації. Вихідний початок аналізу доходів бюджету потребує відстеження розвитку внутрішньої логіки процесів їх формування через історичну ретроспективу становлення системи фінансово-економічного регулювання. Зазначеному має сприяти розкриття періодизації її становлення із виявленням ключових віх еволюції. Поряд із цим перспективна розробка засадничих принципів трансформацій та удосконалення має спиратися на історично сформовані культурно-ментальні традиції та інституційні засади.

Впродовж історичного розвитку доходи бюджету та його податкові надходження зокрема перетворювалися з пасивного на активний чинник регулювання соціально-економічних процесів шляхом започаткування регулярності стягнення. Здобуття Україною незалежності, розбудова ринкової економіки та становлення фінансової системи обумовили необхідність здійснення заходів ФЕР в процесі формування доходів бюджету, започатковане податкове регулювання. Накопичено значний історичний досвід обґрунтування вжиття регулюючих заходів, міри їх застосування, питання дотримання послідовності та виваженості державних рішень в рамках політичних циклів економічної політики. В процесі аналізу формування доходів бюджету слід спиратися на закладені традиції та досвід функціонування системи державного ФЕР з врахуванням рівня сучасних соціальних, технологічних, інституційних реалій розвитку. Зазначене дозволить зміцнити основу суспільного консенсусу в процесі наповнення державних централізованих фондів бюджетних ресурсів на основі стабільно поступального фінансово-економічного розвитку держави.

Державний бюджет являє собою основний фінансовий документ держави, затверджений у встановленому порядку та обов'язковий до виконання всіма учасниками бюджетного процесу. Необхідність здійснення фінансового забезпечення значного обсягу загальнодержавних програм та заходів поряд із високою питомою вагою доходів державного бюджету в зведеному бюджеті визначає необхідність поглибленого аналізу їх формування.

Фінансово-економічні особливості виконання державного бюджету реалізуються на нормативно-правовій основі. Відтак застосуємо методичний підхід Лисяк Л.В. щодо визначення показників оцінки ефективності бюджетної політики (управлінський аспект) на загальнодержавному рівні – показники якості бюджетного менеджменту та показники якості управління, зокрема: коефіцієнт своєчасності ухвалення бюджету – розраховується як відношення кількості днів, що перевищують встановлений термін ухвалення бюджету, на дату ухвалення відповідно до визначеного законом терміну; частота внесення змін до бюджету – кількість внесених змін [33, с. 549].

Здійснення адекватної до умов фінансово-економічного середовища виваженої та послідовної політики формування доходів бюджету дозволяє своєчасно виконувати планових надходжень доходної частини та досягати відповідних темпів зростання видаткової. Означене дозволяє своєчасно фінансувати покладені на державу конституційні функції та реалізовувати взяті на соціально-економічні завдання загальнодержавного значення, утримуючи при цьому показники дефіциту державного бюджету та боргового навантаження в запланованих безпечних межах. Впродовж останніх років через Державний бюджет України перерозподіляється 20,1-24,7% ВВП із трендом до зростання.

Розглянемо ключові тенденції, що спостерігалися впродовж останньої декади років у виконанні Державного бюджету в Україні за доходами. Провідне місце у формуванні його доходів традиційно належить податковим надходженням.

Виконання дохідної частини бюджету у 2018 році здійснювалось в умовах дії змін, внесених до податкового законодавства, спрямованих на покращання адміністрування платежів, створення більш рівних та справедливих умов оподаткування, а також підвищення наповнюваності бюджету.

Рис. 2.1. Доходи Державного бюджету України за 2014-2018 рр. [59, 60, 61, 62]

У 2018 році до державного бюджету (загального та спеціального фондів разом) надійшло 928,1 млрд грн доходів, що становить 98,1 % річних планових показників. У порівнянні з 2017 роком надійшло доходів на 134,7 млрд. грн. більше або на 17 %. Зокрема: до загального фонду державного бюджету надійшло 833,6 млрд грн, що становить 98,9 % річних планових показників. У порівнянні з 2017 роком надійшло доходів на 135,2 млрд грн більше або на 19,4 %; до спеціального фонду державного бюджету (з урахуванням власних надходжень бюджетних установ) надійшло 94,5 млрд грн, що становить 91,1 % річних планових показників. За результатами 2018 року до Державного бюджету України надійшло 793,4 млрд. грн., у т.ч. доходів – 787,4 млрд грн., трансфертів з місцевих бюджетів – 5967,7 млн. гривень. У порівнянні з 2017 роком надійшло доходів на 0,5 млрд грн. менше або на 0,5 %. У 2017 році проти 2016 року надходження до Державного бюджету України зросли на 177,1 млрд. грн., або на 28,8 %. Та

фактичні надходження 2017 року становили 102,9 % річного показника, затвердженого Верховною Радою України, зі змінами, або 99,6 % річного розпису з урахуванням змін, внесених розпорядниками коштів державного бюджету за спеціальним фондом, в частині власних надходжень та видатків без внесення відповідних змін до Закону України про державний бюджет на відповідний рік (відповідно до частини четвертої статті 23 Бюджетного кодексу України). Виконання дохідної частини бюджету у 2017 році здійснювалось в умовах дії змін, внесених до податкового законодавства, спрямованих на покращання адміністрування платежів, створення більш рівних та справедливих умов оподаткування, а також підвищення наповнюваності бюджету.

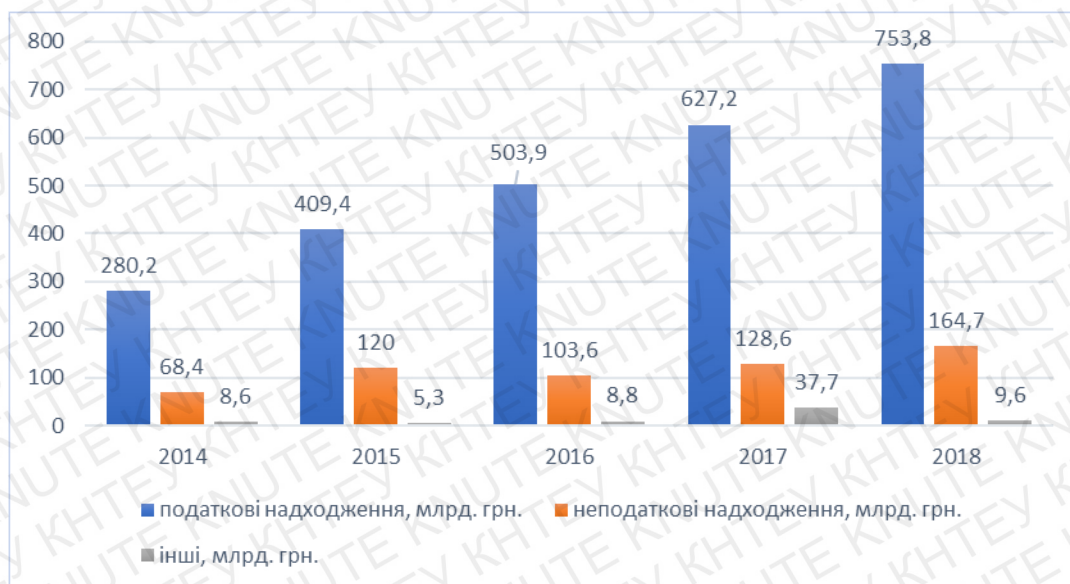

Рис.2.2. Надходження до Державного бюджету України за 2014-2018 рр. [59, 60, 61, 62]

Забезпеченню формування доходів (надходжень) бюджету в обсягах вищих, ніж визначено Законом України «Про Державний бюджет України» та бюджетному розписі традиційно можливо сприяти двома групами чинників:

- фінансово-економічні чинники та важелі впливу: збільшенням бази оподаткування, що зумовлюється позитивною динамікою макроекономічних показників, розвитку фінансового сектору; інфляційний фактор номінально збільшує доходи бюджету, а коливання в межах до 3,0% свідчать про

загальну стабільність економічної ситуації; девальваційні процеси в національній економіці зі зниженням обмінного курсу гривні; низька порівняльна база динаміки ВВП позитивно віддзеркалюється на показниках формування доходів державного та місцевих бюджетів; фінансові ресурси ЄКР зокрема вагомі перехідні залишки коштів сприяють своєчасному виконанню бюджету;

- адміністративні чинники та важелі впливу: підвищення фіскального навантаження на економіку, зокрема найшвидше бажаний ефект досягається за рахунок зростання ставок акцизу та мит; нерегламентовані авансові платежі: так збільшення обсягу сум переплат податків та зборів сприяє (пере)виконанню бюджету за окремими статтями доходів бюджету. Означене зумовлюється потребою виконання органами стягнення планових завдань зі збору податків та платежів до бюджету при здійсненні недостатньо економічного обґрунтованого рівня планування можливих обсягів збирання. Разом з тим потенціал зростання авансових платежів швидко вичерпується, призводячи до погіршення фінансового стану підприємств через «вимивання» обсягу їх оборотних коштів; підвищення ефективності адміністрування податкових доходів бюджету; поліпшення системи планування надходжень та обліку платників; внесення змін до Закону про державний бюджет з корекцією щомісячного плану мобілізації доходів (частіше здійснювався за спеціальним фондом); недовідшкодування своєчасно заявлених та підтверджених сум ПДВ; скорочення фінансування видатків бюджету шляхом секвестрування.

До основних тенденцій формування доходів бюджету слід віднести: високий ступінь залежності економічної динаміки від зовнішніх чинників кон'юнктури на світових ринках дестабілізує акумуляцію доходів; зростання ролі неподаткових надходжень в якості компенсатора зниження податкових внаслідок лібералізації податкового регулювання; розширення непрямого оподаткування відносно прямих податків відповідно до світових тенденцій,

передусім за рахунок ПДВ та акцизу; зростання втрат бюджету від пільгового оподаткування; зростання податкових переплат до бюджету.

Отже, впродовж років незалежності економіка України у своєму розвитку пройшла три цикли, що істотно позначалися на показниках доходів бюджету. Необхідність модернізації економіки на основі структурної перебудови вимагає посилення дієвості та ефективності заходів регулюючого впливу. Необхідність розвитку та вдосконалення системи фінансово-економічного регулювання у взаємозв'язку з інституційним середовищем покликана сприяти зростанню обсягів формуванню доходів бюджету без посилення податкового навантаження на основі оновлення характеру економічного зростання.

2.2. Роль податкових надходжень у формуванні доходів бюджету

Впродовж історичного розвитку доходи бюджету та його податкові надходження зокрема перетворювалися з пасивного на активний чинник регулювання соціально-економічних процесів шляхом започаткування регулярності стягнення. Здобуття Україною незалежності, розбудова ринкової економіки та становлення фінансової системи обумовили необхідність здійснення заходів ФЕР в процесі формування доходів бюджету, започатковане податкове регулювання. Накопичено значний історичний досвід обґрунтування вжиття регулюючих заходів, міри їх застосування, питання дотриманням послідовності та виваженості державних рішень в рамках політичних циклів економічної політики. В процесі аналізу формування доходів бюджету слід спиратися на закладені традиції та досвід функціонування системи державного ФЕР з врахуванням рівня сучасних соціальних, технологічних, інституційних реалій розвитку. Зазначене дозволить зміцнити основу суспільного консенсусу в процесі наповнення державних централізованих фондів бюджетних ресурсів на основі стабільно поступального фінансово-економічного розвитку держави.

Розглянемо ключові тенденції, що спостерігалися впродовж останньої декади років у виконанні Державного бюджету в Україні за доходами. Провідне місце у формуванні його доходів традиційно належить податковим надходженням. Частка податкових надходжень у структурі доходів державного бюджету збільшується, але водночас коливається їх питома вага на користь непрямих податків. Відзначається характерна особливість переважання частки податкових надходжень в структурі місцевих бюджетів за їх частку в державному бюджеті.

Таблиця 2.1
Надходження податку на додану вартість до загального фонду
Державного бюджету України у 2016–2018 роках [59, 60, 61]

млрд.грн.

	2016 рік	2017 рік	2018 рік
Надходження ПДВ, у т. ч.	235,5	313, 9	374,5
ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) з урахуванням відшкодування	54, 0	63,4	79,1
ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) (збір)	148,4	183,5	210,8
Бюджетне відшкодування ПДВ	-94 ,4	-120, 0	-131, 7
ПДВ з ввезених на територію України товарів	181, 4	250,5	295,4

Провідними бюджетоутворюючими податками на рівні державного бюджету є ПДВ, податок на прибуток підприємств, акцизний податок та мито. Якість їх планування та рівень формування визначає реалістичність виконання Державного бюджету. Провідними бюджетоутворюючими податками на рівні державного бюджету є ПДВ, податок на прибуток підприємств, акцизний податок та мито. Якість їх планування та рівень формування визначає реалістичність виконання Державного бюджету. Провідними бюджетоутворюючими податками на рівні державного бюджету є ПДВ, податок на прибуток підприємств, акцизний податок та мито. Якість їх планування та рівень формування визначає реалістичність виконання Державного бюджету. Так, у 2018 році податку на додану вартість надійшло 374,5 млрд. грн., що на 61,4 млрд грн. більше ніж за 2017 рік. За 2017 рік

надходження податку на додану вартість до державного бюджету дорівнювали 313,9 млрд. грн., що становило 103,7 % затвердженого показника на рік (зі змінами). Порівняно із 2016 роком надходження зросли на 33,3 %, або на 78,4 млрд. грн. У 2017 році усі надходження податку на додану вартість обліковувались за загальним фондом державного бюджету. (таблиця 2.1).

Надходження податку на додану вартість з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) з урахуванням бюджетного відшкодування до загального фонду державного бюджету за 2017 рік дорівнювали 63,4 млрд. грн., що становить 77,8 % затвердженого показника на рік (зі змінами). Проти 2016 року надходження податку зросли на 9,4 млрд. грн., або на 17,4 %. Невиконання визначеного на 2017 рік показника доходів бюджету з податку на додану вартість з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) з урахуванням бюджетного відшкодування відбулося в основному за рахунок росту обсягів бюджетного відшкодування. При затвердженні бюджету 2017 року ріст обсягу експорту товарів та послуг був врахований на рівні 8 відсотків. При цьому, фактичний показник росту експорту товарів та послуг за 2017 рік за даними Національного банку України склав 17,3 %.

З 1 квітня 2017 року запроваджений новий порядок ведення Реєстру заяв про повернення суми бюджетного відшкодування податку на додану вартість, який дозволив здійснювати повернення сум податку, заявленого платниками до відшкодування у автоматичному режимі. За 2017 рік за загальним фондом державного бюджету було відшкодовано ПДВ у сумі 120,0 млрд. грн., що більше за показник 2016 року на 25,6 млрд. грн., або на 27,2 %.

Надходження податку на прибуток підприємств до державного бюджету за 2018 рік склали 95,7 млрд. грн., де індикативний показник виконано на 118,5 %, та порівняно з 2017 роком надходження збільшилися на 31,8 млрд. грн. або на 49,8 %. Надходження у 2017 році дорівнюють 63,9 млрд. грн., що становить 99,7 % затвердженого показника на рік (зі змінами)

на рік. Проти 2016 року надходження зросли на 23,1 %, або на 12,58 млрд. грн. На обсяг надходжень податку на прибуток підприємств до загального фонду державного бюджету у 2017 році вплинули такі фактори: збільшення фінансових прибутків підприємств – за даними Державної служби статистики України, прибуток прибуткових підприємств за 9 місяців 2017 року збільшився проти аналогічного періоду 2016 року на 36,3 %; збільшення цін виробників на 16,5 % (грудень 2017 року до грудня 2016 року); зменшення протягом 2017 року суми переплат з податку на прибуток підприємств за державним бюджетом на 2,3 млрд. грн. до 16 млрд. грн. станом на 01.01.2018.

Рис. 2.3. Показники надходження податку на прибуток підприємств до державного бюджету за 2015-2018 рр. [59, 60, 61, 62]

У 2017 році для сплати податку на прибуток підприємств за спеціальним фондом державного бюджету застосовувався механізм клірингових розрахунків, який був визначений постановою Кабінету Міністрів України від 18.05.2017 №332 «Про затвердження Порядку та умов надання у 2017 році субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на погашення різниці між фактичною вартістю теплової енергії, послуг з централізованого опалення, постачання гарячої води, централізованого водопостачання та водовідведення, постачання холодної води та водовідведення (з використанням внутрішньобудинкових систем), що

вироблялися, транспортувалися та постачалися населенню та/або іншим підприємствам теплопостачання, централізованого питного водопостачання та водовідведення, які надають населенню такі послуги, та тарифами, що затверджувалися та/або погоджувалися органами державної влади чи місцевого самоврядування».

Державний бюджет України у 2018 році отримав надходження акцизного податку у розмірі 118,9 млрд. грн. тобто 12,8 % загального обсягу надходжень податів, та на близько 10 млрд.грн більше ніж у 2017 році. 108,3 млрд. грн. акцизного податку, що становить 95,6 % затвердженого показника на рік (зі змінами) було сплачено у 2017 році. Проти 2016 року надходження акцизного податку зросли на 20,2 %, або на 18,2 млрд. грн.

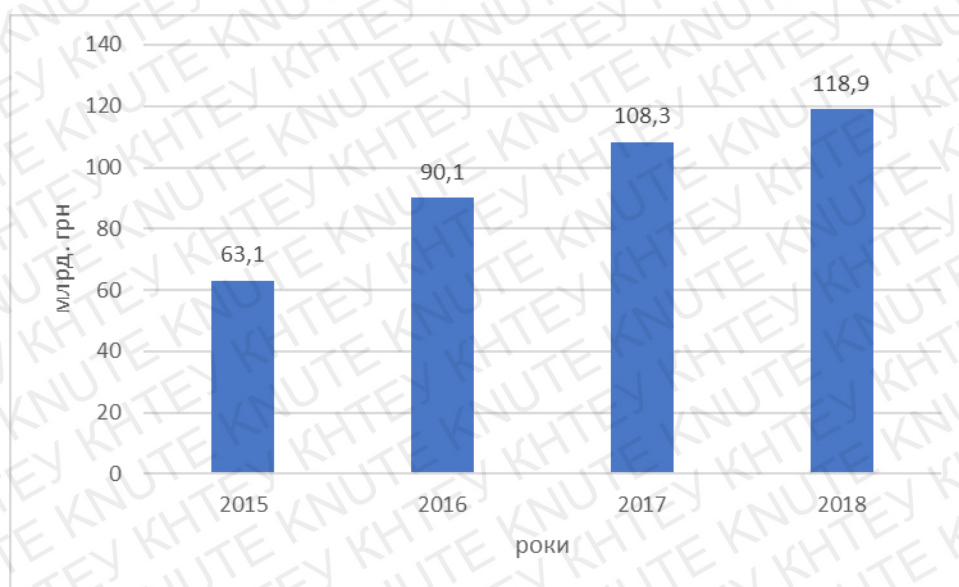

Рис. 2.4.
Динаміка
надходжень
акцизного
податку до
Державного
бюджету
України за

2015-2018 рр. [59, 60, 61, 62]

На збільшення надходжень акцизного податку до державного бюджету у 2018 році відбулося по лікєро-горілочній продукції за рахунок збільшення обсягів її імпорту, виробничої продукції на 3,3 млрд.грн, що у 2,3 рази більше 2017 року та тютюнових виробів (3,6 млрд. грн.). На збільшення надходжень акцизного податку до державного бюджету 2017 році проти 2016 року вплинуло підвищення специфічних ставок акцизного податку (відповідно до Закону України від 20.12.2016 №1791), зокрема: на тютюнові вироби на 40 %; на бензини на 24,5 %; дизпаливо на 26,5 % (водночас у 2017 році запроваджено єдину ставку акцизного податку на дизпаливо).

Також на збільшення надходжень акцизного податку до державного бюджету у 2017 році вплинуло зростання на 6,1 % середньорічного курсу гривні до євро, оскільки ставки акцизного податку на пальне та транспортні засоби визначені у євро. Товарна структура надходжень акцизного податку у 2017 році показує подальше збільшення питомої ваги надходжень від пального, що пояснюється збільшенням обсягів реалізації основних видів пального (бензину і дизельного палива) у 2017 році на 3,4 %. Відповідно до ст. 11 Закону про бюджет на 2017 рік до спеціального фонду державного бюджету для фінансування дорожнього господарства з 01.01.2017 року зараховувалась частина акцизного податку з пального і транспортних засобів. Зокрема, до спеціального фонду державного бюджету у 2017 році зараховувалось 23,06 % акцизного податку з пального і 26,75 % акцизного податку з транспортних засобів. У 2017 році надходження акцизного податку до загального фонду державного бюджету склали 95,0 млрд. грн., що становить 94,7 % затвердженого показника на рік (зі змінами). Проти 2016 року надходження акцизного податку зросли на 5,4 %, або на 4,9 млрд. грн.

До спеціального фонду державного бюджету надійшло 13,2 млрд. грн. акцизного податку, що становить 102,3 % затвердженого показника на рік (зі змінами). Акцизний податок з вироблених в Україні підакцизних товарів (продукції) до державного бюджету у 2017 році надійшов у сумі 66,3 млрд. грн., у т.ч. до загального фонду 63,7 млрд. грн., що становить 92,6 та 92,7 % затвердженого показника на рік (зі змінами) відповідно.

Порівняно з 2016 роком надходження до державного бюджету акцизного податку з вироблених в Україні підакцизних товарів (продукції) зросли на 20,3 % (або на 11187,5 млн. грн.), до загального фонду зростання надходжень становить 15,7 % (8645,6 млн. грн.).

Крім того, на надходження акцизного податку із вироблених в Україні товарів позитивно вплинуло збільшення реалізації нафтопродуктів вітчизняного виробництва на внутрішньому ринку на 13,4 % порівняно з 2016 роком (за даними Державної фіскальної служби).

Акцизний податок з ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції) до державного бюджету у 2017 році надійшов у сумі 41,9 млрд. грн., у т.ч. до загального фонду 31,2 млрд. грн., що становить 100,6 та 98,9 % затвердженого показника на рік (зі змінами) відповідно. Порівняно з 2016 роком надходження до державного бюджету акцизного податку з ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції) зросли на 19,9 % (або на 6983,5 млн. грн.), до загального фонду зниження надходжень становить 10,7 % (3745,3 млн. гривень).

Збільшення надходжень акцизного податку з ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції) до державного бюджету у 2017 році порівняно з 2016 роком пояснюється підвищенням ставок, ростом курсу гривні до євро, а також збільшенням обсягів імпорту деяких підакцизних товарів у 2017 році, зокрема нафтопродуктів, на 1,3 %. Зменшення надходжень акцизного податку з ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції) до загального фонду державного бюджету зумовлено спрямуванням у 2017 році частини акцизного податку з пального і транспортних засобів до спеціального фонду державного бюджету, у 2016 році такі надходження до спеціального фонду були відсутні.

Система формування доходів бюджету є дієвим інструментом впливу на соціально-економічний розвиток країни. Здійснюючи бюджетну політику в сфері доходів держава забезпечує необхідні джерела фінансування соціальної сфери. Розвиток бюджетно-податкового регулювання супроводжувався пошуком ефективних методів та інструментів наповнення дохідної частини бюджету, обґрунтованих підходів щодо дієвості механізмів пільгового оподаткування. Поступова адаптація бюджетної системи до економічних перетворень, розбудова податкової системи, підвищення якісного рівня інституційного середовища сприяли позитивним змінам щодо реалізації бюджетної політики у сфері доходів. Підвищився рівень ефективності бюджетно-податкової політики, соціальної складової регуляторного механізму оподаткування.

Можливості використання доходів бюджету в макроекономічному регулюванні пов'язані з умовами і результатами виробництва, рівнем розвитку економічних відносин. Доходи бюджету є адаптивним механізмом у системі фінансово-економічного регулювання, спрямованим на забезпечення адекватності регулятивних заходів екзогенним та ендогенним змінам економічного середовища з метою соціально-економічного розвитку держави та адміністративно-територіальних одиниць.

Висновки до розділу II

Еволюцію механізму формування доходів бюджету з позицій становлення системи фінансово-економічного регулювання можливо розглядати з позицій матеріалістичної теорії технологічних укладів у єдності виробничого базису та бюджетно-податкової надбудови. Технологічна відсталість національної господарської системи гальмувала застосування прогресивних методик та практик фінансово-економічного регулювання в процесі формування доходів бюджету. Становлення технологій шостого укладу знаменуватиме підвищення рівня міжнародного фінансово-економічного регулювання в процесі виконання зобов'язань перед національними бюджетами країн світу.

Система формування доходів бюджету як динамічна система, що розвивається в залежності від економічних перетворень, має задіяти відповідні регуляторні механізми. Доходи бюджету є вагомим інструментом бюджетного регулювання. В залежності від показників економіки необхідним є коригування завдань бюджетного регулювання, інструментів та важелів для їх досягнення з метою забезпечення розвитку макроекономічного середовища, здійснення послідовних та ефективних заходів у податково-бюджетній сфері. В умовах трансформаційних перетворень бюджетна політика має реалізовувати адаптаційно-регуляторний потенціал з метою забезпечення стабільності державних фінансів.

РОЗДІЛ III. НАПРЯМИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ БЮДЖЕТУ

3.1. Інституційні засади формування доходів бюджету в системі фінансово-економічного регулювання

Формування доходів бюджету із розвитком системи державного фінансово-економічного регулювання опосередковується інституційними перетвореннями. Недостатній рівень розвитку інститутів стримує потенціал соціально-економічної та фінансово-кредитної сфер громадянського суспільства. Прозорі та стабільні інститути зміцнюють довіру та посилюють ринкову координацію. Означене сприяє пожвавленню сукупної макроекономічної динаміки в довгостроковому періоді, що актуалізується як запорука стабільного формування доходної бази бюджету. Вплив інститутів на доходи бюджету належить до внутрішніх факторів суб'єктивного характеру, тобто є можливості впливу.

Інституційна одиниця є елементарним центром прийняття економічних рішень, що характеризується однорідністю поведінки та автономією ухвалення рішень в здійсненні його основної функції. Інституційні одиниці є суб'єктами господарювання, які здатні володіти товарами і активами, брати на себе зобов'язань та залучатися в економічну діяльність і трансакції з іншими одиницями на свій власний розсуд; вони згруповані в п'ять взаємовиключних інституційних секторів економіки, що складається з наступних типів [88]: а) нефінансові корпорації (приватні, державні, під іноземним контролем); б) органи загального державного управління (центральный уряд, уряд штатів, місцеве самоврядування та фонди соціального забезпечення); в) фінансові корпорації (Центральний банк, інші монетарні фінансові установи, страхові компанії і пенсійні фонди, інші фінансові посередники, допоміжні фінансові установи); г) домогосподарства (роботодавці, працівники, одержувачі доходів від власності, одержувачі пенсій, одержувачі інших трансфертних доходів);

д) некомерційні організації, що обслуговують домашні господарства.

П'ять секторів разом становлять загальну економіку. Кожен сектор також ділиться на підсектори. Система передбачає повний набір потоків і балансів, які повинні бути скомпільовані для кожного сектора, при бажанні також підсекторів, а також для економіки в цілому (доповнюються рештою світу).

Масштабні інституційні перетворення реалізовані у фінансній сфері. Визначення Міністерства фінансів України «головним органом у системі центральних органів виконавчої влади з формування та забезпечення реалізації державної фінансової, бюджетної, а також податкової політики» є достатньо логічним та вагомим. До того ж Мінфін України відповідно до покладених на нього завдань має здійснювати прогнозування, аналіз доходів бюджету, визначає загальний рівень доходів на середньострокову перспективу (п. 2 та 4 ст. 4) [52].

Традиційною є модель підпорядкування Міністерству фінансів податкових та митних служб. Поряд із цим внесенням змін до ст. 98 Конституції України існуючі повноваження Рахункової палати України щодо контролю від імені Верховної Ради України за використанням коштів Державного бюджету було також поширено щодо їх надходження.

Процедура оцінювання здійснюється відділом внутрішнього аудиту інституцій державного фінансово-економічного регулювання (ФЕР) методом експертної оцінки за методикою «можливості-результати» згідно формули:

$$Q = \sum PQ = P_1Q_1 + P_2Q_2 + P_nQ_n \quad (3.1.)$$

Q – показник оцінки n-го процесу ФЕР;

P – ваговий коефіцієнт процесу ФЕР; n=7 на базовому сценарії.

Крисоватий А.І. визначає 14 основних факторів впливу на стан податкових надходжень у державі. Існуючий характер відносин в Україні склався через низку причин, передусім взаємну недовіру між двома сторонами [31, с. 76]. Згідно Ф. Фукуями, «Довіра особливо важлива для таких посткомуністичних суспільств, яким є Україна. Після розпаду СРСР в усіх пострадянських суспільствах виникла величезна проблема недовіри».

Згідно розробленої Методики оцінки податкового ризику держави на макроекономічному рівні пропонується розглядати у співвідношенні до загальної суми податкових надходжень як обернений рівню добровільно сплачених податків та еквівалентним рівню штрафних фінансових санкцій за невиконання податкового законодавства з ухиленням від сплати податків:

$$R_i = 100\% - D_i, \quad (3.2.)$$

де D – добровільно сплачені податки у загальній кількості податкових надходжень, %; R – податковий ризик держави, %; $i = 1 \dots n$, де n – загальна кількість податків та зборів у системі оподаткування держави. Для України показник n становитиме 22 (17+5). Таким чином, $D = \Sigma D_1 + D_2 + \dots + D_{22}$, де $22 < D < 2200$ відсоткових пунктів. Обчислення мають проводитися періодично у розрізі ключових податків, галузевому та територіальному зрізі.

В сучасних умовах поширення інформаційних технологій особливої значущості у процесі прийняття управлінських рішень щодо заходів фінансово-економічного регулювання в процесі формування доходів бюджету набуває технологічна оснащеність державних інститутів. Дж. Хікс з даного приводу писав: «Окрім фінансових і податкових аспектів існує ще питання ефективності управління. Звичайно, не можна мати сильну адміністрацію – розгалужену і обізнану, якщо не оплачувати її належним чином... Внесок комп'ютерної техніки в удосконалення системи управління тільки починає відчуватися» [79, с. 132]. Ш. Бланкарт також відзначав, що «завдяки поширенню інформаційного забезпечення підвищується ефективність прийняття політичних рішень в сфері оподаткування» [1, с. 359].

Варто додати, що на даний час реалізація регулюючого потенціалу визначається не стільки обсягами контрольних повноважень інституції, а спроможністю інтенсифікації інформаційного обміну. Саме тому основою розробки і впровадження інформаційної системи формування доходів бюджету інституцій фінансово-економічного регулювання стають механізми обміну інформацією. Найбільш прогресивним викликом сучасності постає

необхідність створення архітектури єдиної інтегрованої інформаційно-аналітичної системи, що об'єднає бази даних широкого кола інститутів державного фінансово-економічного регулювання всіх рівнів – податкової, митної та фінансової служб, пенсійного та фондів державного соціального страхування, Національного банку, фінансового моніторингу, інформації щодо цінних паперів і фондового ринку, фінансових послуг та ін. Значущим кроком в даному напрямі стає організація електронного документообігу з використанням цифрового підпису. Реалізація зазначеної ініціативи із налагодження системи електронної взаємодії органів державного регулювання сприятиме оперативності та оптимізації інформаційних потоків із підвищенням на цій основі якісного рівня планування доходів бюджету.

Із динамічним розвитком фінансово-економічної системи уряду по всьому світу стикаються з новими вимогами та очікуваннями, швидкозростаючими новими технологіями та інструментами [91, с. 12].

Набула поширення у світі та потребує поживлення реалізації в Україні ідея запровадження системи електронного урядування, яка сприятиме якісному оновленню форми організації взаємодії органів державної влади та місцевого рівня з громадянами та суб'єктами господарювання, зокрема в частині отримання електронних адміністративних послуг та доступності інформації щодо заходів фінансово-економічного регулювання. Втім існують перепони щодо реалізації даного проекту через загальний стан і тенденції інформатизації в Україні становлення «Електронний Уряд України» ускладнене технічно та вартісно коштовне. Разом з тим впровадження даної системи істотно підвищить потенціал реалізації та прозорість фінансово-економічного регулювання в процесі формування доходів бюджету.

В контексті поліпшення інституційного середовища формування доходів бюджету в Україні слід звернути увагу на наступні положення щодо доцільності інституційних змін системи формування доходів бюджету на основі активізації фінансово-економічного регуляторного потенціалу

держави, що надасть можливість збільшити обсяги доходів бюджету без посилення податкового навантаження на вітчизняну економіку:

- соціальна нерівність та майнове розшарування громадян;
- підвищення ефективності адміністрування доходів бюджету;
- нормативно-правове середовище формування доходів бюджету;
- рівень розвитку інфраструктури торговельних відносин як передумова дієвості системи фінансово-економічного регулювання;
- розвиток громадянського суспільства та підвищення фінансової грамоти;
- розвиток фінансового, зокрема страхового та фондового ринків;
- стабілізація монетарної сфери із санацією банківської системи;
- врегулювання дотичних до фінансово-економічної інституційних сфер;

Значний резерв збільшення доходів державної казни пов'язуємо за рахунок подальшого зростання якості системи адміністрування надходжень. Багато науковців звертали увагу [54, с. 162, 168, 155-157] на підвищення ефективності податкового адміністрування як вагомий важіль розвитку підприємництва. Модернізація податкової служби зі зміною філософії з перетворенням фіскального органу на сервісну службу та запровадженням клієнтоорієнтованого підходу стала прогресивною об'єктивною вимогою часу. Впродовж останніх років сприятливі умови створено в частині центрів обслуговування платників податків та поданні звітності в електронному вигляді за безкоштовно наданими ключами електронного цифрового підпису. Просвітницька робота з платниками податків та соціальна реклама сприяють підвищенню податкової дисципліни та культури платників податків.

Стратегія партнерства держави та бізнесу не є новою, однак повною мірою не зможе бути реалізована, оскільки держава володіє апаратом примусу. Людина з давніх часів й дотепер схильна до ототожнення себе та свого майна, а тому процес сплати податків сприймається із внутрішнім конфліктом особистості. Завдання органів стягнення полягає у організації даного процесу швидким та зручним, аби подолати дискомфорт принаймні

ззовні та надати відчуття значущості участі у формуванні доходів бюджету. Перспективну нішу вбачаємо у гармонізації формальних та неформальних інститутів формування доходів бюджету, що дозволить нівелювати податкові ризики держави та стимулювати добровільну сплату податків.

Для «очищення» трансмісійних каналів системи фінансово-економічного регулювання нагальним постає завдання розвитку безготівкової форми розрахунків зі скороченням функціонування готівкового обігу, що часто опосередковує напівлегальну тіньової сфери економіки та сприяє ухиленню від оподаткування. Заходи щодо регуляції грошового обігу із введенням обмежень оплати готівкою є звичайною світовою практикою. Аналогічні заходи послідовно вживалися в проблемних країнах ЄС (наприклад, в євро-зоні існує заборона на готівкові платежі понад 2 тис. євро) [89; с. 3]. До того ж даний шлях збільшення використання електронних грошей сприятиме зменшенню витрат використання готівкових коштів, адже їх обслуговування є небезпечним, вартісно коштовним та оцінюється у 3% ВВП. Вважаємо доцільним та обґрунтованим рішення регулятора спершу обмежити норми максимального обсягу готівкових операцій до 150 тис. грн. Пропонуємо надалі поступово знижувати ліміт обсяг платежів готівкою до 5 тис. грн., що надасть змогу ефективно протидіяти ухиленню від оподаткування, корупційним схемам та валютним спекуляціям. Попри незручності та технічні проблеми суспільство має призвичаїтися до новачків, які нададуть позитивний ефект.

Фінансово-економічне зростання потребує заохочення інвестиційних процесів, що покликані збільшувати обсяги виробництва для власного місцевого споживання та експорту. Ланцюговою реакцією створюються нові робочі місця, підвищується доходи та прибутки економічних агентів, а отже сплачується більше податків до бюджету. Без активізації внутрішніх інвестиційних процесів сподіватися на активізацію залучення вагомої частки іноземних джерел видається оманливим. Поряд із цим надходження

інвестицій потребують стабільної нормативно-правової, фінансової та монетарної сфер.

Вдосконалення інституційних засад формування доходів бюджету комплексно та системно мають розглядатися поряд із аналізом прийняття державних рішень в частині здійснення цільового спрямування видатків та ефективності використання бюджетних коштів. Важливого напрямку також набуває проведення інформаційних просвітницьких кампаній з підвищення фінансової грамотності та освіченості громадян.

Сучасна ринкова фінансово-економічна система в Україні вже сформована, а тому потребує не реформування, а подальшого вдосконалення. Натомість додаткові джерела зростання доходів бюджету передусім містяться в частині підвищення ефективності та модернізації економіки, вдосконалення функціонування її інститутів. Більшість рекомендацій ґрунтується на необхідності подальшого посилення потенціалу фінансово-економічного, передусім в частині бюджетно-податкового регулювання, з метою: стимулювання ділової активності; розширення ємності внутрішнього ринку; нівелювання майнової соціальної диференціації; пожвавлення конкуренції; активізації внутрішніх інвестиційно-інноваційних процесів.

Удосконалення існуючих підходів до визначення напрямів бюджетної політики у сфері доходів із врахуванням стійкості та збалансованості бюджетної системи сприятиме забезпеченню підвищення рівня дієвості фінансово-економічного регулювання:

1. Активізація регулюючого впливу податків для стимулювання соціально- та фінансово-економічного зростання із переважанням непрямого оподаткування відповідно загальносвітових тенденцій щодо перенесення податкового тягара на споживання, однак із посиленням рівномірності розподілу податкового навантаження.
2. вдосконалення діючої системи пільгового оподаткування;

3. Подолання амбівалентного рівня фінансового забезпечення державного та місцевого самоврядування;
4. Врегулювання та посилення контролю проведення квазіфіскальних операцій бюджету на основі визначеного типового переліку та відповідальних за здійснення державних регуляторів, що покликане забезпечити адекватну оцінку та аналіз навантаження операцій на показники дохідної частини бюджету;
5. Удосконалення вітчизняної методології статистичних спостережень у загальноекономічній та бюджетно-податковій сферах для забезпечення міжнародної порівнянності відповідних показників з метою аналізу;
6. Підвищення ефективності адміністрування доходів бюджету;
7. Запровадження заходів активізації резервів неподаткових надходжень;
8. Посилення своєчасності координації бюджетно-податкового та грошово-кредитного регулювання економіки;
9. Розвиток перспективного прогнозування і планування доходів бюджету як динамічного процесу, який враховує інституційні зміни фінансової системи країни та структурні особливості вітчизняної економіки та спрямоване на посилення ролі бюджету як інструменту фінансового регулювання сприяє підвищенню рівня керованості бюджетного процесу.

Система формування доходів бюджету має бути збалансованою у середньостроковому та довгостроковому періодах, що насамперед стосується заборгованості суб'єктів підприємницької діяльності щодо сплати податків і зборів, рівня виконання запланованих бюджетних показників. В умовах економічних перетворень доцільним є удосконалення інституційного середовища та фінансового інструментарію планування та прогнозування бюджетних доходів. У процесі формування прогнозних бюджетних

показників доцільно застосовувати системний підхід з використанням економіко-математичних методів прогнозування.

На сучасному етапі необхідним є переосмислення сутності системи формування доходів бюджету в процесі стимулювання економічних процесів, підвищення теоретико-методологічного рівня бюджетно-податкової політики та враховуючи вітчизняний і зарубіжний досвід розробки на основі виявлених особливостей бюджетно-податкового регулювання відповідної бюджетної політики, з одного боку як інструменту впливу, з іншого – як об'єкта регулювання економічного зростання.

Запропоновані напрями підвищення ефективності системи формування доходів бюджету нададуть можливість забезпечити її стійкість, прозорість та посилити керованість соціально-економічного розвитку країни. Підходи щодо удосконалення структури дохідної частини бюджету повинні розроблятися з урахуванням пріоритетних напрямів фінансової політики на середньострокову перспективу.

3.2. Розвиток перспективного прогнозування та планування доходів бюджету

В рамках бюджетної політики є необхідність стимулювання сукупного попиту внаслідок боргової кризи у США та ЄС, безпрецедентної монетарної політики, активізації потоків спекулятивного капіталу та кульмінації періоду фінансизму (фінансифікації), розгортання податкової конкуренції та гармонізації, конвергенції та дивергенції, посилення волатильної кон'юнктури світових ринків на тлі мінливих політичних факторів. Перелічені новітні загрози глобальної стабільності в якості зовнішніх факторів генерують ризики та набувають все більшою мірою ваги щодо розвитку вітчизняної економіки на сучасному етапі. Означене підвищує значимість, однак при цьому істотно ускладнює розрахунок прогнозів та планів формування доходів бюджетів.

Прогнозування та планування саме по собі, безперечно, не спроможні подолати циклічний рух економіки. Однак зрештою лише передбачивши пік або кризи виникають передумови нейтралізації, а тому важко переоцінити роль та значення прогностичної діяльності у фінансовій науці. На її основі стає можливою своєчасна розробка та вживання державою превентивних заходів. Головне завдання фінансово-економічного регулювання спрямоване на здійснення відповідних дискреційних заходів для згладжування та пом'якшення перебігу циклічних коливань, зокрема убезпечення від майбутніх загроз та мінімізації наслідків кризи. Трансформація систем та методів державного регулювання в умовах урізноманітнення глобальних факторів впливу поряд із відсутністю єдиної об'єктивно досвідної загальноприйнятої методики перспективного бюджетного планування та прогнозування доходів бюджету визначає значущість їх подальшого розвитку та вдосконалення. Вітчизняними науковцями [2; 12] напрацьовано значний внесок у розробку даної актуальної проблематики.

За доби незалежності період ринкової трансформації довів об'єктивну необхідність планування державної політики та підприємницької діяльності. Відбулося реформування усієї системи стратегічного планування. Державне планування радикально зменшилося кількісними за обсягами та набуло іншого якісного змісту: перестало носити директивні, натомість набуло індикативних рис. Реалізація прогнозних сценаріїв та планових завдань у практичній дійсності викривлює тіньова економіка, що становить невід'ємний атрибут ринкових відносин в обсягах обернено пропорційних рівню їх розвитку. В ринковій економіці загальнодержавне планування представлене бюджетним плануванням, державними соціально-економічними програмами, державними замовленнями, цільовими комплексними програмами, плануванням розвитку державного сектору [32, с. 65].

Планування доходів в межах бюджету як головного фінансового плану країни визначає засади державної політики. Анонсований та ухвалений

бюджетний план виступаю свого роду декларацією держави як провідного економічного агента щодо намірів акумуляції та розподілу найбільшого фонду державних фінансових ресурсів. Перспективного планування і прогнозування лежить в основі прийняття регулюючих рішень державних інституцій, своєчасності та дієвості заходів фінансово-економічного регулювання.

Збалансованість показників його наповнення та витрачання посилює реалістичність формування доходів бюджету. В періоди стабільного економічного зростання бюджетно-податкове планування надає цільових орієнтирів діяльності суб'єктам господарювання. Означене необхідне реальному та фінансовому сектору, оскільки на основі бюджетного плану надається можливість решті інституційних секторів економіки спланувати фінансово-господарську діяльність в основі сформованих ринкових очікувань:

- балансу споживання та інвестування, попиту та пропозиції;
- перспективних напрямів вкладення та часові межі окупності інвестицій;
- руху грошових та товарних потоків, в т.ч. експортно-імпортних;
- розміщення та оновлення виробничих процесів, в т.ч. через витрати на кадрове забезпечення, НДДКР, маркетингову діяльність та рекламу;
- обсягу витрат на адміністративні послуги, проходження дозвільної системи, оренду державного майна, вартість користування суспільними благами та послугами, що формують неподаткові доходи бюджету;
- міжнародної технічної підтримки, що обліковується в трансфертах.

Таким чином, традиційний однорічний бюджет характеризується низкою недоліків, зокрема надаючи суб'єктами господарювання та домогосподарствам лише короткострокових орієнтирів. Розширення ж горизонту планування на середньо- та довгостроковий період надає економічним агентам впевненості щодо прийняття господарських рішень на перспективу.

Перспективне бюджетна прогнозування і планування доходів бюджету має відбуватися в контексті розвитку державного стратегічного. Спланувавши динаміку та структуру надходжень до бюджету держава, в свою чергу, надає можливість підприємницькому середовищу та громадянами сформувати цільові орієнтири, визначити проекти та довгострокові пріоритети їх діяльності. Означене є вкрай важливим, оскільки реалізація масштабних інноваційно-інвестиційних проектів, що забезпечують окупність, конкурентоспроможність та мультиплікативне наповнення бюджету, вимагає значних проміжків часу.

Запорукою реалістичності бюджетного фінансового плану держави становить його виконання в передбачуваному макроекономічному середовищі. Стабільність поступальної динаміки ключових показників соціально-економічного розвитку виступає запорукою формування доходів бюджету. Більшість дослідників схильні абсолютизувати перспективне планування видаткової частини бюджету, яка, однак, визначається повнотою та своєчасністю наповнення доходів, адже можливості дефіцитного фінансування є обмеженими. Спроможність бюджету до здійснення державних капітальних інвестиційних видатків та/або довгострокових соціальні програми, в тому числі іпотечні, визначається першоосновою забезпечення відповідними доходами.

Бюджетне планування є основою здійснення бюджетного процесу. Перспективний фінансовий план – документ стратегічного характеру, що формується одночасно з проектом бюджету на черговий фінансовий рік на основі середньострокового прогнозу соціально-економічного розвитку держави або регіону, щорічно коригується з урахуванням його уточнених показників та містить дані про прогнозні можливості бюджету щодо мобілізації доходів, фінансуванню основних видатків бюджету, необхідності залучення державних або муніципальних запозичень.

Прогнозування сприяє розробці заходів регулювання. «З часом економічний розвиток стає все більше справою розрахунку. Цей елемент –

щось інакше, ніж знання й передбачення. Він також пом'якшує циклічний рух, але з іншої причини – завдяки своїй тенденції усувати засадничі причини буму. Тому він діє значно повільніше, але й значно повніше, ніж просте передбачення перебігу циклічного руху, хоча такий рух неминучий доти, доки існує його причина» [85, с. 239]. Процес планування пом'якшує перебіг депресії: «що звичнішим стає процес розвитку, перетворюючись просто на розрахунок, і що слабшим стають із часом труднощі, то менша керівна роль потрібна для створення інновацій. Тому масовість появи підприємців стає дедалі слабше вираженою, а циклічні коливання – чимраз згладженішими. Очевидно, що дійсність цілком і сповна підтверджує цей висновок» [85, с. 218].

До питання виділення методів прогнозування та планування існує чимало різних підходів, зокрема найбільш поширеними є представлені у таблиці 3.1.

Таблиця 3.1.

Систематизація методик планування і прогнозування доходів

Автор	Підхід
МВФ	МВФ виділяє чотири основні підходи до прогнозування доходів: за ефективною ставкою, за еластичністю, моделювання, трендовий та автокореляційний
Чугунов І.Я.	Серед найпоширеніших методів, що застосовуються при бюджетному прогнозуванні та плануванні в Україні, вирізняють такі: метод коефіцієнтів, нормативний метод, балансовий метод, метод економіко-математичного моделювання
Данилишин Б.М.	За відсутності розроблених спеціальних методик планування обсягів податкових надходжень до бюджету, в практиці державного податкового планування і прогнозування використовуються загальновідомі традиційні методи: балансовий, кореляцій, ранжирування, побудови хронологічних рядів, факторного аналізу, експертних оцінок; в податковому плануванні і прогнозуванні корисно застосовувати такі специфічні підходи, як: багатомірні методи (серед них факторний і кластерний аналіз), регресивні і кореляційні методи, імітаційні методи, методи теорії статистики прийняття рішень (теорія ігор, теорія масового обслуговування, стохастичне програмування), детерміновані методи дослідження операцій (лінійне і нелінійне програмування)
Плескач В.Л., Івасюк І.Я.	Реалізація підходів до прогнозування показників бюджетних доходів базується на методах експертної оцінки, економетричного та прогнозування часових рядів
Сибірянська Ю.В.	Метод екстраполяції, економіко-математичні методи кореляційно-регресійного аналізу, нормативний метод планування доходів за умов різкої зміни економічної ситуації, метод експоненціального згладжування, методи фільтрації сезонної компоненти та декомпозиції часового ряду, експертної оцінки для узгодження результатів часткових прогнозів
Соколовська А.М.	При бюджетному плануванні й безпосередньо плануванні доходів бюджету найбільш оптимально можуть використовуватись такі методи, як розрахунковий, балансовий, нормативний, комплексний
Юрій С.І., Кириленко О.П.	Планування доходів бюджету здійснюється за допомогою таких методів: прямого розрахунку, нормативного, коефіцієнтів, аналітичного, екстраполяції
Ярошенко Ф.О.	При бюджетному плануванні використовують такі методи: метод коефіцієнтів, нормативний, балансовий та методи економіко-математичного моделювання

У зв'язку з необхідністю удосконалення діючої методології бюджетного планування і прогнозування у більшості країни існує значних запит на прогресивній міжнародний досвід у цій сфері. Широкий спектр від координації державних інституцій з прикладних проблем обміну даними в процесі організацій процесу бюджетного панування до концептуальної гармонізації їх прогнозів. За результатами досліджень на замовлення Казахстану було зроблено висновок, що сучасне податкове прогнозування є комплексним процесом, що не може бути повністю трансплантований в іншу країну в якості окремої моделі без паралельної роботи над передачею належних навичок та технічних знань з обчислювальних технологій. Практика податкового планування і прогнозування в Україні свідчить про методологічну слабкість цього процесу, існування зайве оптимістичних підходів до визначення показників дохідної частини бюджету, широкого використання помилкового планування «від досягнутого», неврахування існуючих економічних факторів. [15, с. 204]. Процес перспективного бюджетного планування та прогнозування доходів бюджету також може бути більш активно доповнено експертними оцінками на основі SNW- , PEST- , SWOT- аналізу.

В Бюджетному кодексі України бюджетний процес суттєво спрощено та модернізовано. Зокрема важливим і прогресивним кроком стало законодавче закріплення та регламентація середньострокового бюджетного прогнозуванні і планування. Перспективний фінансовий план в Україні розробляється на три роки, з яких: перший рік – це рік, на який складається бюджет; наступні два роки – плановий період, впродовж якого простежуються реальні результати заявленої економічної політики. Серед традиційного складу показників прогнозу макроекономічного і соціального розвитку формального закріплення де юре потребує включення ціни на природний газ та інші енергоносії. Вони зазнають цінових істотних коливань, які де факто справляють істотний вплив на достовірність бюджетного прогнозу та реалістичність виконання бюджету.

Податкове планування з боку суб'єктів господарювання виступає одним з основних ризиків для доходної бази багатьох країнах. Робота ОЕСР у даній сфері зосереджені на наданні допомоги урядам ідентифікувати, більш оперативно реагувати на податкові ризики, визначити тенденції та закономірності, із якими вже зіткнулися деякі податкові адміністрації, а також обміну досвідом врегулювання. Своєчасний обмін інформацією полегшує їх виявлення, дозволяє країнам адаптувати свої стратегії з управління ризиками, виявляти успішні адміністративно-законодавчі та фінансово-економічні заходи. Агресивне податкове планування має бути врегульоване шляхом підвищення прозорості та вдосконалення розкриття інформації [86].

Подальше розширення горизонту від середньо- до довгострокового прогнозування і планування в сучасних глобалізованих умовах для відкритої економіки вступає надскладним завданням. Поряд із функціонуванням тіньової економіки, жорсткими ресурсними обмеження та впливом політичних факторів на динаміку розвитку фінансово-економічних систем зовнішні фактори додають невизначеності в прогнозні показники. Криза традиційних моделей, форм та методів державного регулювання супроводжуються перманентним переглядом прогнозів світової динаміки міжнародними фінансово-економічними інституціями, ускладнює планування діяльності на всіх рівнях, підриває довіру аналітиків, зумовлює розчарування у прогнозуванні як такому. Для вітчизняної економіки розроблено в табл. 3.2.

Таблиця 3.2.

Алгоритм перспективного прогнозування і планування доходів бюджету

Темпи приросту, %	Сценарій 1 песимістичний, критичний			Сценарій 2 оптимальний, збалансований, нейтральний, базовий			Сценарій 3 оптимістичний		
Реальний ВВП	0,1-2,0%			2,0-5,0%			5,0-10,0%		
Індекс цін	< 0,5	0,5-2,0	> 3,0	< 8,0	8,0-12,0	> 12,0	< 10,0	10,0-15,0	> 15,0
Доходи бюджету	5,0-8,0	8,0-10,0	10,0-12,0	12,0-15,0	15,0-18,0	18,0-25,0	25,0-27,0	27,0-30,0	30,0-35,0

Отже, розробка довгострокової бюджетної стратегії є важливим, що сприятиме підвищенню результативності структурних перетворень економіки та соціальної сфери. Формування основних напрямів бюджетної політики у сфері доходів бюджету має бути спрямованим на створення відповідних умов для забезпечення довгострокового економічного зростання.

З метою посилення координації та ефективності діяльності органів державного управління в процесі формування доходів бюджету, непрямих методів контролю необхідним є створення єдиної інтегрованої інформаційно-аналітичної системи. Удосконалення системи формування доходів бюджету базується на засадах дієвості та ефективності бюджетного механізму як інструменту економічного зростання, що дозволить підвищити результативність виконання стратегічних завдань суспільного розвитку. Розробка бюджетної стратегії із врахуванням фінансової збалансованості, циклічності соціально-економічного розвитку, реформування системи державних фінансів позитивним чином вплинуть на ефективність регулювання у сфері доходів бюджету.

Перспективне планування та прогнозування доходів бюджету закладає основні засади безпеки фінансово-економічної системи держави через бюджетно-податкову стійкість, або принаймні знижує ступінь їх уразливості. Формування доходів бюджету на стабільно передбачуваній основі стає запорукою своєчасно повного фінансового забезпечення виконання покладених функцій та взятих програми завдань державної соціально-економічної політики.

Висновки до розділу III

Одним з основних завдань фінансово-економічного регулювання у сфері доходів є подальший розвиток бюджетного та податкового механізму, зокрема шляхом підвищення ефективності використання податкових пільг через встановлення відповідних критеріїв, вимог щодо їх надання,

запровадження інструментів трансфертного ціноутворення, спрощення системи адміністрування податків. Вагомими заходами податкового регулювання є зниження ставки податку на прибуток щодо реінвестованої в модернізацію виробництва частини з огляду на значний ступінь зносу основних засобів у вітчизняній економіці, розширення прогресивної шкали податку на доходи фізичних осіб, вдосконалення майнового та посилення екологічного оподаткування.

Подальший розвиток системи формування доходів бюджету, що ґрунтується на принципах економічної обґрунтованості та соціальної справедливості, потребує підвищення рівня дієвості та результативності податкового регулювання, удосконалення бюджетного планування і прогнозування. Від оптимальності визначення рівня податкового навантаження залежить обсяг фінансових ресурсів для виконання органами державного управління та місцевого самоврядування відповідних соціально-економічних функцій, темпи економічного зростання. Підвищення якісного рівня планування доходів бюджету потребує посилення реалістичності прогнозів соціально-економічного розвитку країни.

У сучасних умовах розвитку економіки доцільним є визначення відповідних інституційних засад формування доходів бюджету, удосконалення системи бюджетного планування з урахуванням необхідності забезпечення належного рівня соціальних стандартів та економічного зростання країни, створення фінансових можливостей для відновлення інвестиційної активності, у тому числі шляхом подальшого проведення податкових перетворень з урахуванням динаміки макроекономічних показників.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження теоретичних та практичних питань формування доходів бюджету в системі фінансово-економічного регулювання зроблені наступні висновки:

1. Доходи бюджету є вагомим інструментом забезпечення соціально-економічного розвитку країни. Економічна сутність доходів бюджету розкривається як сукупність фінансових відносин в процесі акумуляції частки валового внутрішнього продукту до централізованих фондів під впливом заходів державного регулювання. Формування доходів бюджету виконує акумулюючу та розподільчо-регулюючу функції разом із реалізацією основних фінансових та соціальних принципів.

2. Державна політика у сфері формування доходів бюджету в зарубіжних країнах здійснюється із врахуванням рівня та динаміки економічного зростання, розвитку бюджетного механізму. В країнах з розвинутою економікою відбувається удосконалення інституційних засад формування доходів бюджету, в тому числі посилення взаємозв'язку річного і перспективного бюджетного планування, подальший розвиток механізмів податкового регулювання, застосування сучасних методів та інструментів адміністрування податкових надходжень.

3. Система формування доходів бюджету як динамічна система, що розвивається в залежності від економічних перетворень, має задіяти відповідні регуляторні механізми. Доходи бюджету є вагомим інструментом бюджетного регулювання. В залежності від показників економіки необхідним є коригування завдань бюджетного регулювання, інструментів та важелів для їх досягнення з метою забезпечення розвитку макроекономічного середовища, здійснення послідовних та ефективних заходів у податково-бюджетній сфері. В умовах трансформаційних перетворень бюджетна політика має реалізовувати адаптаційно-регуляторний потенціал з метою забезпечення стабільності державних фінансів.

4. Передумовою розвитку системи формування доходів бюджету має стати узгодження бюджетної політики та загальнодержавних пріоритетів, посилення взаємозв'язку податкової політики із завданнями інвестиційної стратегії, зниження рівня податкового навантаження, удосконалення механізму надання податкових стимулів для розвитку інноваційної діяльності.

5. Упорядкування регулюючих цілей бюджетної політики у сфері доходів дозволяє забезпечити збалансованість процесу перерозподілу фінансових ресурсів, підвищення стандартів життя громадян. Необхідним є забезпечення перетворення системи формування доходів бюджету в ефективний інструмент реалізації соціально-економічної політики на основі проведення модернізації економіки та підвищення її конкурентоспроможності.

6. Подальше вдосконалення системи формування доходів бюджету доцільно проводити з врахуванням особливостей соціально-економічного розвитку країни, досвіду реформ країн з розвинутою та трансформаційною економікою. Підхід зарубіжних країн є важливим в частині впровадження системи моніторингу та оцінки доходів бюджетів на основі посилення податкового контролю. В умовах трансформаційних перетворень важливим є оптимізація структури дохідної частини бюджету, визначення основних напрямів бюджетно-податкової політики на середньо- та довгострокову перспективу, що посилить дієвість бюджетного регулювання.

7. Одним з основних завдань фінансово-економічного регулювання у сфері доходів є подальший розвиток бюджетного та податкового механізму, зокрема шляхом підвищення ефективності використання податкових пільг через встановлення відповідних критеріїв, вимог щодо їх надання, запровадження інструментів трансфертного ціноутворення, спрощення системи адміністрування податків. Вагомими заходами податкового регулювання є зниження ставки податку на прибуток щодо реінвестованої в модернізацію виробництва частини з огляду на значний ступінь зносу основних засобів у вітчизняній економіці, розширення прогресивної шкали

податку на доходи фізичних осіб, вдосконалення майнового та посилення екологічного оподаткування.

8. Подальший розвиток системи формування доходів бюджету, що ґрунтується на принципах економічної обґрунтованості та соціальної справедливості, потребує підвищення рівня дієвості та результативності податкового регулювання, удосконалення бюджетного планування і прогнозування. Від оптимальності визначення рівня податкового навантаження залежить обсяг фінансових ресурсів для виконання органами державного управління та місцевого самоврядування відповідних соціально-економічних функцій, темпи економічного зростання. Підвищення якісного рівня планування доходів бюджету потребує посилення реалістичності прогнозів соціально-економічного розвитку країни.

9. У сучасних умовах розвитку економіки доцільним є визначення відповідних інституційних засад формування доходів бюджету, удосконалення системи бюджетного планування з урахуванням необхідності забезпечення належного рівня соціальних стандартів та економічного зростання країни, створення фінансових можливостей для відновлення інвестиційної активності, у тому числі шляхом подальшого проведення податкових перетворень з урахуванням динаміки макроекономічних показників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бланкарт Ш. Державні фінанси в умовах демократії: Вступ до фінансової науки: [Підручник] / [Ш. Бланкарт; за ред. В.М. Федосова; пер. з нім.: С.І. Терещенко, О.О. Терещенко]. – К.: Либідь, 2000. – 653 с.
2. Боголіб Т.М. Середньострокове бюджетне планування як бюджетний механізм стимулювання економічної активності в Україні [Електронний ресурс] / Т.М. Боголіб // Економічний вісник Переяслав-Хмельницького університету. – 2011. – №17/1. – С. 185-189. – Режим доступу: <http://archive.nbuv.gov.ua>
3. Бюджетна підтримка та податкове стимулювання національної економіки України: [Монографія] / [за заг. ред. Л.Л. Тарангул]. – Ірпінь, К.: Нац. університет ДПС України, Фенікс, 2012. – 532 с.
4. Бюджетна система України: [Навч. посіб.] / Юрій С.І., Бескид Й.М. – К.: НІОС, 2000. – 396 с.
5. Бюджетна система: Вишкіл студії: [Навч. посіб.] / [Юрій С.І. та ін.; за ред. С.І. Юрія, О.П. Кириленко]. – Т.: ТНЕУ, 2010. – 423 с.
6. Бюджетний кодекс України [Електронний ресурс]: закон України [прийнято Верховною Радою України 08.07.2010 р. № 2456-VI]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
7. Бюджетний менеджмент: [Підручник] / [В. Федосов, В. Опарін, Л. Сафонова та ін.; за заг. ред. В. Федосова]. – К.: КНЕУ, 2004. – 864 с.
8. Василик О.Д. Державні фінанси України: [Підруч. для студ. екон. спец. вузів] / О.Д. Василик, К.В. Павлюк. – К.: Центр навч. літ., 2003. – 608 с.
9. Вдовиченко А.М. Циклічність фіскальної та монетарної політики в Україні / А.М. Вдовиченко // Економіка і прогнозування. – 2013. – № 2. – С. 55-67.
10. Висновки щодо виконання Державного бюджету України за 2011 рік [Електронний ресурс] / Рахункова палата України. – 2012. – 65 с. – Режим доступу: <http://www.ac-rada.gov.ua>

11. Висновки щодо виконання Державного бюджету України за 2012 рік [Електронний ресурс] / Рахункова палата України. – 2013. – 63 с. – Режим доступу: <http://www.ac-rada.gov.ua>
12. Впровадження середньострокового бюджетного планування як механізму узгодження соціально-економічної та бюджетної політик. Біла книга. [Електронний ресурс] / Міжнародний центр перспективних досліджень. – 2005. – 27 с. – Режим доступу: <http://icps.com.ua>
13. Гармонізація податкового та бухгалтерського обліку в контексті оподаткування прибутку підприємств в Україні: [Монографія] / [за заг. ред. Д.М. Серебрянського]. – К.: Алерта, 2013. – 366 с.
14. Грушко В.І. Інструменти податкового чергування інвестиційно активності / В.І. Грушко, Л.О. Кошембар // Фінанси України. – 2008. – №2. – С. 89-97.
15. Данилишин Б.М. Державна підтримка та податкове регулювання підприємницької діяльності в Україні / Б.М. Данилишин, О.М. Кондрашов. – Донецьк: Юго-Восток, 2010. – 295 с.
16. Доходи державного бюджету [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/cons/income/>
17. Доходи державного бюджету [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/income/>
18. Доходи бюджету в соціально-економічному розвитку України/ Тарасюк М.В., Сироветник О.С.// Науковий вісник Ужгородського національного університету [Електронний ресурс] Режим доступу: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/21_2_2018ua/21.pdf
19. Доходи бюджету України: теорія і практика: [Монографія]. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т., 2003. – 579 с.
20. Євроінтеграційний розвиток фінансової системи України / [І.Я. Чугунов та ін.; за ред. І.Я. Чугунова]. – К.: Акад. фін. упр., 2009. – 471 с.
21. Європейська хартія місцевого самоврядування [Електронний ресурс]: хартія [прийнято Радою Європи 15.10.1985 р.; підписано 6.11.1996 р.

та ратифіковано Законом України 15.07.97 р. № 452/97-ВР]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>

22. Жибер Т.В. Бюджетна система: [Навч.-метод. посіб.] / [Т.В. Жибер, Г.Б. Коломієць; редкол.: В. К. Хлівний (гол.) та ін.]. – К.: КНЕУ, 2009. – 311 с.

23. Запатріна І.В. Бюджетний механізм економічного зростання / І.В. Запатріна. – К., Ін-т соц.-екон. стратегій: ПРОФІ, 2007. – 526 с.

24. Зварич О.В. Середньострокове бюджетне прогнозування як складова бюджетного процесу [Електронний ресурс] / О.В. Зварич // Вісник КНТЕУ. – 2011. – № 5. – С. 44-58. – Режим доступу: <http://archive.nbu.gov.ua>

25. Інноваційна діяльність промислових підприємств в 2019 [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України. – Режим доступу: <http://ukrstat.org>

26. Касперович Ю.В. Податок на прибуток підприємств в системі фінансово-економічного регулювання / Ю.В. Касперович: матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф. [«Проблеми та перспективи розвитку підприємництва в Україні»], (м. Київ, 11-12 трав. 2011 р.) / відп. ред. А.А. Мазаракі. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2011. – С. 117-119.

27. Касперович Ю.В. Рейганоміка як модель фінансово-економічного регулювання / Ю.В. Касперович // Вчені записки Університету «КРОК». – 2012. – № 29. – С. 22-30.

28. Касперович Ю.В. Трансмісійний механізм монетарного регулювання на формування доходів бюджету / Ю.В. Касперович // Економіка та держава. – 2012. – № 2. – С. 42-45.

29. Кейнс Д.М. Общая теория занятости, процента и денег / [Д.М. Кейнс, пер. с англ. Н.Н. Любимова; под ред. Л.П. Куракова]. – М.: Гелиос АРВ, 1999. – 352 с. – (Классики экономической науки – XX век).

30. Конституція України [Електронний ресурс]: закон України [прийнято Верховною Радою України 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>

31. Крисоватий А.І. Планування та прогнозування податкових надходжень: [Навч. посіб.] / А.І. Крисоватий, А.Я. Кізима. – Т.: ТНЕУ, 2011. – 259 с.
32. Кучуков Р.А. Теория и практика государственного регулирования экономических и социальных процессов:[Учеб. пос.]. - М.: Гард., 2004. 287 с.
33. Лисяк Л.В. Бюджетна політика у системі державного регулювання соціально-економічного розвитку України: [Монографія] / Л.В. Лисяк. – К.: ДННУ АФУ, 2009. – 598 с.
34. Лисяк Л.В. Податкові інструменти державного регулювання підприємницької діяльності [Електронний ресурс] / Л.В. Лисяк, В.Є. Тараненко // Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції. – 2013. – № 3. – С. 66-71. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/>
35. Лук'яненко І.Г. Прогнозування податкових надходжень за допомогою моделей корегування помилки / І.Г. Лук'яненко, Ю.О. Городніченко // Фінанси України. – 2001. – №7. – С.89-98.
36. Людський розвиток в Україні: соціальні та демографічні чинники модернізації національної економіки [Електронний ресурс] / [Лібанова Е.М., О.В. Макарова, І.О. Курило та ін.; за ред. Е.М. Лібанової]. – К.: Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України, 2012. – 320 с. – Режим доступу: <http://www.idss.org.ua>
37. Лютий І.О. Теоретико-методологічні засади бюджетної політики держави / І.О. Лютий // Фінанси України. – 2009. – № 12. – С. 13-19.
38. Мазараки А.А. Торговля: история, цивилизация, мораль: [Монография] / А.А. Мазараки. – К.: Книга, 2010. – 624 с.
39. Митний кодекс України [Електронний ресурс]: закон України [прийнято Верховною Радою України 13.03.2012 р. № 4495-VI]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
40. Мних М.В. Про окремі аспекти трансформації інструментів податкового регулювання економіки України [Електронний ресурс] /

М.В. Мних // Економіка, фінанси, право. – 2012. – № 1-2. – С. 29-34. – Режим доступу: <http://archive.nbuv.gov.ua>

41. Нерівність в Україні: масштаби та можливості впливу / [за ред. Е.М. Лібанової]. – К.: Інститут демографії та соц. досліджень ім. М.В. Птухи НАН України, 2012. – 404 с. – Режим доступу: <http://www.idss.org.ua>

42. Пасічник Ю.В. Бюджетна система України: [Навч. посіб.] / Ю.В. Пасічник. – К.: Знання, 2008. – 670 с.

43. Плєскач В.Л. Середньострокове прогнозування доходів державного бюджету України за допомогою методу експоненційного згладжування / В.Л. Плєскач, І.Я. Івасюк // Фінанси України. – 2012. – № 1. – С. 58-66.

44. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]: закон України [прийнято Верховною Радою України 02.12.2010 р. № 2755-VI]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>

45. Про внесення змін до статті 98 Конституції України (щодо повноважень Рахункової палати) [Електронний ресурс]: закон України [прийнято Верховною Радою України 19.09.2013 р. № 586-VII]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/586-18>

46. Про Державний бюджет України на 2019 рік [Електронний ресурс]: закон України [прийнято Верховною Радою України 23.11.2018 р. № 2629-VIII]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2629-19>

47. Про Державний бюджет України на 2018 рік [Електронний ресурс]: закон України [прийнято Верховною Радою України 07.12.2017 р. № 2246-VIII]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/4282-17>

48. Про Державний бюджет України на 2017 рік [Електронний ресурс]: закон України [прийнято Верховною Радою України 21.12.2016 р. № 1801-VIII]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1801-19>

49. Про затвердження Стратегічного плану розвитку Міністерства доходів і зборів на 2013-2018 роки [Електронний ресурс]: розпорядження [прийнято Кабінетом Міністрів України 23.10.2013 р. № 869-p]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>

50. Про Основні засади державної екологічної політики України на період до 2020 року [Електронний ресурс]: закон України [прийнято Верховною Радою України 21.12.2010 р. № 2818-VI]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>

51. Про Основні напрями бюджетної політики на 2019-2021 роки [Електронний ресурс]: Проект постанов [Верховної Ради України від 16.05.2018 № 8357. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/DH6G500A.html

52. Про Положення про Міністерство фінансів України [Електронний ресурс]: указ [видано Президентом України 08.04.2011 р. № 446/2011]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>

53. Про ратифікацію Протоколу про вступ України до Світової організації торгівлі [Електронний ресурс]: закон України [прийнято Верховною Радою України 10.04.2008 р. за № 250-VI]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>

54. Про стан та перспективи розвитку підприємництва в Україні: Національна доповідь / [К.О. Ващенко, В.Є. Воротін, В.М. Геєць, О.В. Кужель, Е.М. Лібанова та ін.] – К., Держкомпідприємство, 2008. – 226 с.

55. Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць [Електронний ресурс]: закон України [прийнято Верховною Радою України 06.09.2012 р. № 5205-VI]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>

56. Про схвалення проекту Основних напрямів бюджетної політики на 2019 рік [Електронний ресурс]: розпорядження [прийнято Кабінетом Міністрів України 27.03.2018 р.]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>

57. Про схвалення Стратегії модернізації системи управління державними фінансами [Електронний ресурс]: розпорядження [прийнято Кабінетом Міністрів України 17.10.2017 р. № 888-р]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>

58. Про схвалення Стратегії розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року [Електронний ресурс]: розпорядження [прийнято Кабінетом Міністрів України 17.10.2013 р. № 806-р]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>

59. Річний звіт про виконання державного бюджету за 2018 рік [Електронний ресурс]: Режим доступу: <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/richnij-zvit-pro-vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu-ukrayini-za-2018-rik>

60. Річний звіт про виконання державного бюджету за 2017 рік [Електронний ресурс]: Режим доступу: <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/richnij-zvit-pro-vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu-ukrayini-za-2017-rik>

61. Річний звіт про виконання державного бюджету за 2016 рік [Електронний ресурс]: Режим доступу: <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/richnij-zvit-pro-vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu-ukrayini-za-2016-rik>

62. Річний звіт про виконання державного бюджету за 2015 рік [Електронний ресурс]: Режим доступу: <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/richnij-zvit-pro-vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu-ukrayini-za-2015-rik>

63. Рекомендації круглого столу «Місцеві бюджети: реалії та перспективи» [Електронний ресурс] / Комітет Верховної Рад України з питань бюджету. – 21.04.2018 р. – Режим доступу: <http://budget.rada.gov.ua>

64. Селондар С.Л. Середньострокове прогнозування доходів бюджету: надходження податку на прибуток підприємств / С.Л. Лондар, Л.О. Мельникова // Фінанси України. – 2012. – №1. – С. 28-40.

65. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов [Электронный ресурс] / А. Смит. – М.: ЭКСМО, 2007. – (Серия: Антология экономической мысли). – 960 с. – Режим доступа: <http://inliberty.ru>

66. Теорія фінансів: підручник / [П.І. Юхименко та ін.; під заг. ред. В.М. Федосова, С.І. Юрія]. – К.: Центр учб. л-ри, 2010. – 573 с.

67. Тропіна В.Б. Особливості сучасної податкової парадигми в умовах соціалізації економічних систем [Електронний ресурс] / В.Б. Тропіна //

Вісник ДДФА: Економічні науки. – 2010. – № 2(24). – С.140-144. – Режим доступу: <http://archive.nbuv.gov.ua>

68. Тропіна В.Б. Фіскальне регулювання соціального розвитку суспільства / В.Б. Тропіна. – К.: М-во фінансів України, Акад. фін. упр., Наук.-дослід. фін. ін-т., 2008. – 367 с.

69. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським союзом і його державами-членами, з іншої сторони [Електронний ресурс] / Кабінет Міністрів України. – 235 с. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua>

70. Ущаповський Ю.В. Ідеї інституціоналізму в економічній думці України XIX - початку XX ст. / Ю.В. Ущаповський – К.: КНЕУ, 2012. – 259 с.

71. Федосов В.М. Фінансова реструктуризація в Україні: проблеми і напрями / [за ред. В.М. Федосова]. – К., Київ. нац. екон. ун-т, 2002. – 387 с.

72. Фещенко Л.В. Бюджетна система України: [Навч. посіб.] / Л.В. Фещенко, П.В. Проноза, Н.В. Кузьминчук. – К.: Кондор, 2008. – 438 с.

73. Фінанси України: інституційні перетворення та напрями розвитку / [І.Я. Чугунов та ін.; за ред. І.Я. Чугунова]. – К.: ДННУ АФУ, 2009. – 844 с.

74. Фінанси: [Навч. посіб.] / О.В. Тимошенко. – Вінниця: Нова Книга, 2009. – 383 с.

75. Фінанси: [Навч.-метод. посіб.] / [О.Р. Романенко, Л.П. Даниленко, Л.П. Гладченко, А.А. Славкова; редкол.: В.К. Хлівний (голова) та ін.]. – К.: КНЕУ, 2008. – 201 с.

76. Фінансово-монетарні важелі економічного розвитку: В 3 т. / [за ред. А.І. Даниленка]. – Т.1: Фінансова політика і податково-бюджетні важелі її реалізації / [за ред. А.І. Даниленка]. – К.: Фенікс, 2008. – 468 с.

77. Фінансово-правовий механізм формування дохідної частини бюджетів: [Курс лекцій] / [Л.А. Савченко, А.В. Цимбалюк, В.А. Капріца та ін.]. – Ірпінь: Акад. держ. податк. служби України, 2002. – 357 с.

78. Фіскально-бюджетна та грошово-кредитна політика в Україні: проблеми та шляхи посилення взаємозв'язку: [Монографія] / [за ред. А.І. Даниленка]. – К.: НАН України; Ін-т екон. та прогнозув., 2010. – 456 с.
79. Хикс Дж. Теория экономической истории / Дж. Хикс; пер. с англ.; ред. Р.М. Нуреева. – М.: НП «Журнал Вопросы экономики», 2003. – 224 с.
80. Чугунов І.Я. Бюджетна складова суспільного розвитку / А.А. Максюта, І.Я. Чугунов [Електронний ресурс] // Вісник КНТЕУ. – 2012. – № 3 (83). – С. 45-54. – Режим доступу: <http://visnik.knteu.kiev.ua>
81. Чугунов І.Я. Теоретичні основи системи бюджетного регулювання: [Навч. посіб.] / І.Я. Чугунов. – К.: НДФІ, 2005. – 259 с.
82. Чугунов І.Я. Фінансово-бюджетні відносини: аналіз тенденцій розвитку в умовах трансформації економіки / І.Я. Чугунов, С.Л. Лондар – К.; Львів: Компанія «Аліот», 2002. – 203 с.
83. Чугунов І.Я. Фінансово-економічне прогнозування і планування / І.Я. Чугунов, Т.Г. Затонацька, А.В. Ставицький. – К.: НДФІ, 2007. – 307 с.
84. Чугунов І.Я. Формування бюджету Української РСР у складі бюджетної системи СРСР [Електронний ресурс] / І.Я. Чугунов, М.Д. Пасічний // Вісник КНТЕУ. – 2013. – № 3 (89). – С. 56-73. – Режим доступу: <http://visnik.knteu.kiev.ua>
85. Шумпетер Й.А. Теорія економічного розвитку: дослідження прибутків, капіталу, кредиту, відсотка та економічного циклу / Й.А. Шумпетер; пер. з англ. В. Старка. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська акад.», 2011. – 242 с.
86. Aggressive tax planning [Electronic resource] / OECD Centre for Tax Policy and Administration. – Mode of access: <http://www.oecd.org>
87. Council Directive № 2006/112/EC of 28.11.2006 on the common system of value added tax [Electronic resource]. – Mode of access: <http://eur-lex.europa.eu>

88. Institutional units and sectors [Electronic resource] / European System of National and Regional Accounts (ESA-95). – Mode of access: <http://circa.europa.eu>

89. Limit for cash payments in EU [Electronic resource] / Centre Européen des Consommateurs France. – Mode of access: <http://www.europe-consommateurs.eu>

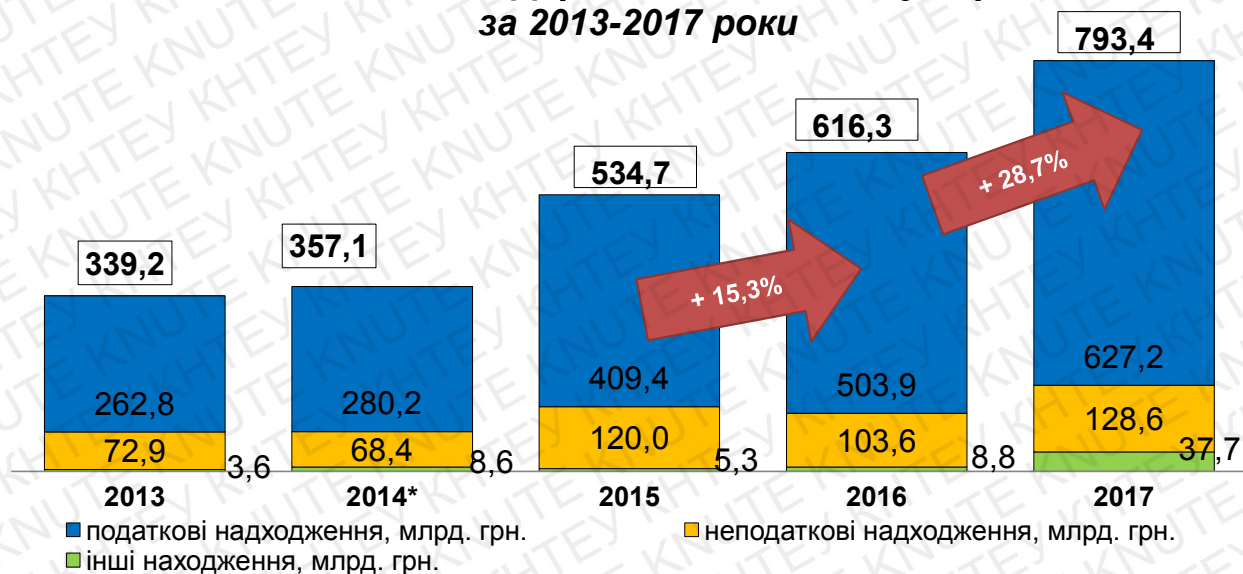
90. Taxation trends in the European Union. Data for the EU Member States, Iceland and Norway. 2013 edition [Electronic recourse] / European Commission. – Luxembourg, April, 2013. – 311 p. – Mode of access: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>

91. The future of government lessons learned from around the world [Electronic recourse] / World Economic Forum. – 2011. – 52 p. – Mode of access: <http://www3.weforum.org>

ДОДАТКИ

Додаток А

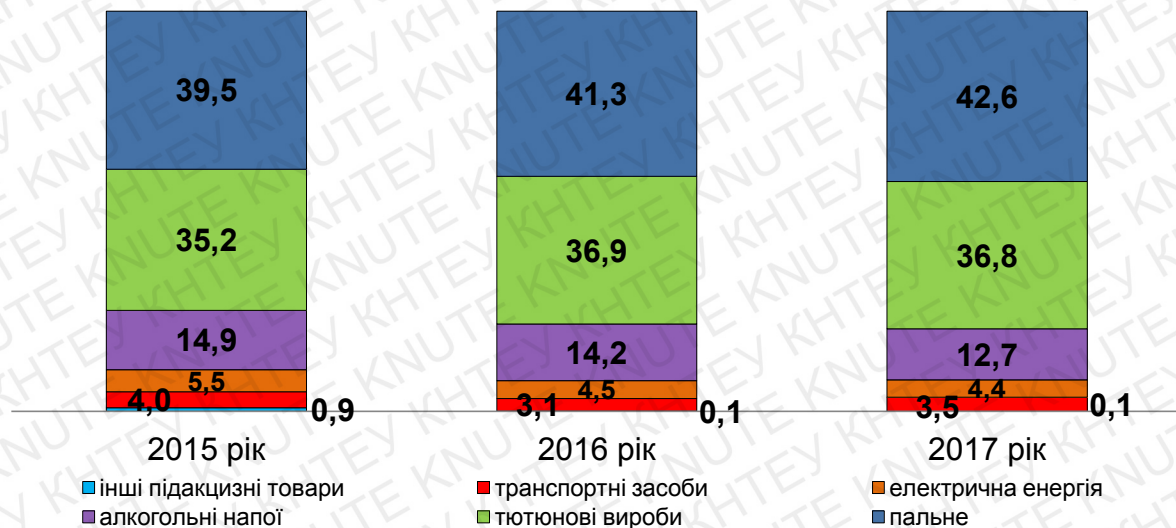
Надходження до Державного бюджету України за 2013-2017 роки

Додаток Б

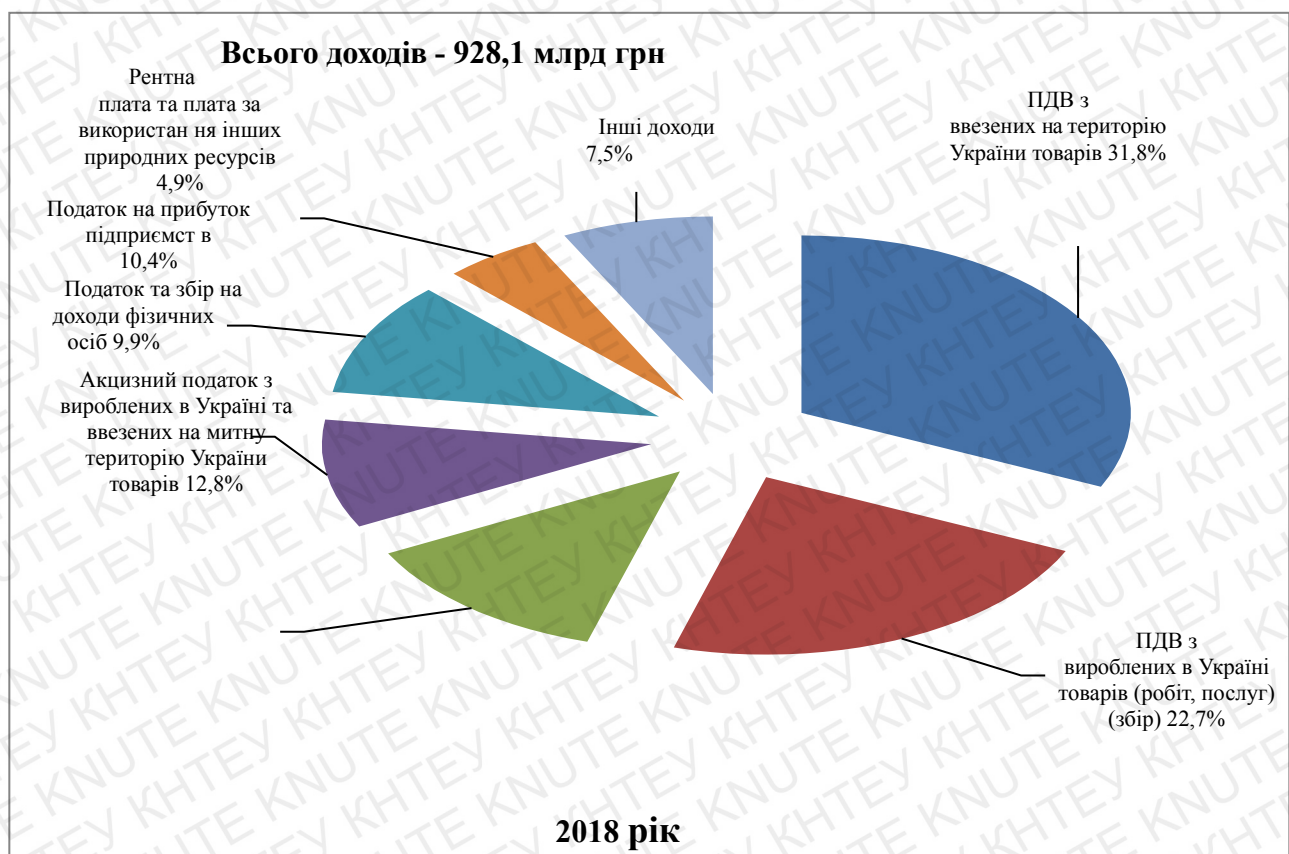
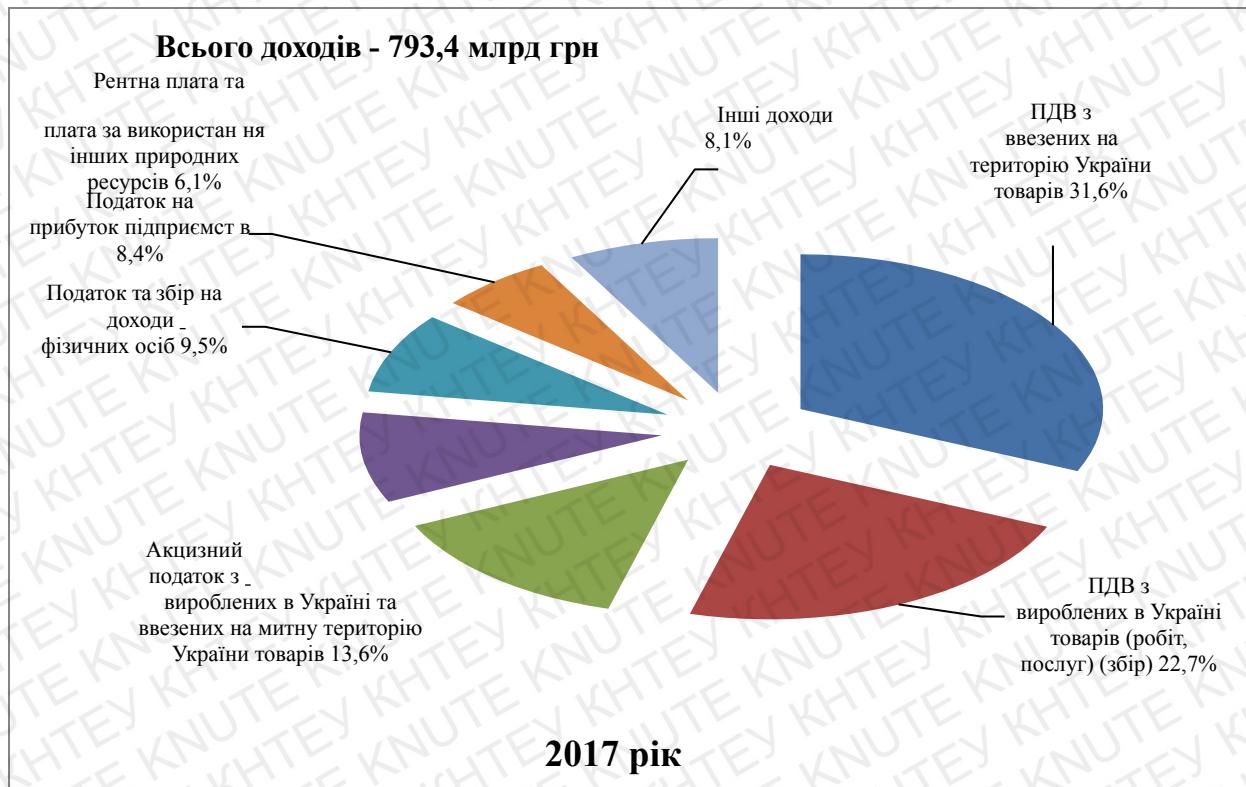
Структура надходжень акцизного податку до Державного бюджету у 2015-2017 роках

відсотків

Додаток В

Питома вага основних податків у загальній сумі доходів державного бюджету

Додаток Г

ПЕРЕЛІК

суб'єктів господарської діяльності (платників ПДВ) з
найбільшою питомою вагою бюджетного відшкодування в
загальній сумі відшкодованого ПДВ по Україні

2017 рік				
Область	код ЄДРПОУ	Платник	Відшкодовано млрд грн	Питома вага бюджетного відшкодування у загальній сумі відшкодованого ПДВ по Україні
м.Київ	31454383	ТОВ "КЕРНЕЛ-ТРЕЙД"	9,3	7,8%
Дніпропетровська	24432974	ПАТ "АРСЕЛОРМІТТАЛ КРИВИЙ РІГ"	6,1	5,1%
Запорізька	191158	ПРАТ "МК "АЗОВСТАЛЬ"	6,1	5,1%
Запорізька	191129	ПРАТ "ММК ІМ. ІЛІЧА"	6,1	5,1%
м.Київ	14291113	ТОВ СП "НІБУЛОН"	3,8	3,2%
Відшкодовано по Україні			120,1	

Додаток Д

ПЕРЕЛІК

**суб'єктів господарської діяльності (платників ПДВ) з
найбільшою питомою вагою бюджетного відшкодування в
загальній сумі відшкодованого ПДВ по Україні**

2018 рік				
Область	код ЄДРПОУ	Платник	Відшкодовано млрд грн	Питома вага бюджетного відшкодування у загальній сумі відшкодованого ПДВ по Україні
Запорізька	191129	ПРАТ "ММК ІМ. ІЛІЧА"	8,0	6,7%
м.Київ	31454383	ТОВ "КЕРНЕЛ-ТРЕЙД"	6,7	5,6%
Запорізька	191158	ПРАТ "МК "АЗОВСТАЛЬ"	6,1	5,1%
Дніпропетровська	24432974	ПАТ "АРСЕЛОРМІТТАЛ КРИВИЙ РІГ"	5,9	4,9%
Запорізька	191230	ПАТ "ЗАПОРІЖСТАЛЬ"	5,7	4,8%
Відшкодовано по Україні			131,7	